

Міністерство освіти і науки України
Державний торговельно-економічний університет
Вінницький торговельно-економічний інститут
Кафедра економіки та міжнародних відносин

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему

**ДОСЛІДЖЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТЕПЛИЦЬКОЇ
ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ**

(за матеріалами Відділу соціального захисту та соціального забезпечення
населення Теплицької селищної ради, смт. Теплик)

Здобувача вищої освіти
освітнього ступеня «магістр»
2 курсу, групи УССЗ-21д(м),
спеціальності 232 «Соціальне
забезпечення»
освітньої програми
«Управління в системі
соціального забезпечення»
денної форми навчання

Олександра ГРУШКА

Науковий керівник
кандидат економічних наук,
доцент

Тетяна ПАВЛЮК

Гарант освітньої програми
кандидат економічних наук,
доцент

Ірина ЮРЧИК

Вінниця 2023

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ.....	6
1.1. Сутність та теоретичні засади соціального забезпечення.....	6
1.2. Методичні підходи, засоби та інструменти, що використовуються в дослідженні соціальногозабезпечення.....	15
РОЗДІЛ2. АНАЛІЗ СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТЕПЛИЦЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ.....	22
2.1. Характеристика та організаційна структура Відділу соціального захисту та соціального забезпечення населення Теплицької селищної ради..	22
2.2. Аналіз соціальногозабезпечення Теплицькоїтериторіальної громади.	29
РОЗДІЛ 3. ПРОБЛЕМИ ТА НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В УКРАЇНІ.....	36
3.1. Проблеми соціального забезпечення в Україні та шляхи їх вирішення	36
3.2. Напрями вдосконалення та досвід ЄС у сфері соціального забезпечення.....	40
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ.....	48
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	50
ДОДАТК	

ВСТУП

Актуальність теми роботи. В багатьох аспектах суспільної політики проблеми соціального забезпечення є і залишаються дуже актуальними в багатьох країнах світу, включаючи і Україну:

1. забезпечення соціальної справедливості: соціальне забезпечення розвивається для забезпечення соціальної справедливості та зменшення нерівності в суспільстві. Воно додатково надає підтримку особам, які знаходяться в різному стані, забезпечуючи їм базовий рівень життя та можливість доступу до основних соціальних послуг.

2. економічна стійкість: системи соціального забезпечення можуть знизити сприяння бідності та підвищити споживчу активність у суспільстві, що може позитивно позначитися на економіці. Це може зменшити ризики економічних криз та соціальних конфліктів.

3. демографічні виклики: зі старінням населення важливо мати систему соціального забезпечення, яка може надавати підтримку пенсіонерам та іншим категоріям осіб, які потребують допомоги.

4. здоров'я та безпека: соціальне забезпечення може гарантувати доступ до медичної допомоги, освіти та інших основних соціальних послуг, забезпечуючи здоров'я та безпеку населення.

5. зайнятість: певні форми соціального забезпечення, такі як допомога по безробіттю, можуть стимулювати зайнятість, надаючи людям фінансовий стимул для пошуку та прийняття роботи.

У великій мірі актуальність соціального забезпечення залежить від конкретних потреб і ситуації в кожній країні. Проте загальна тенденція виникає в тому, що соціальне забезпечення лишається інструментом для забезпечення благополуччя та соціальної стабільності суспільства.

Аналіз рівня розробленості теми. Аналіз вивченням розвитку соціального забезпечення, застосування теоретико-методологічних, прикладних

аспектів формування та розвитку соціального забезпечення відображені в працях українських та зарубіжних учених Мужикової Н.М., Пузирного В.Ф., Семиної Л.А., Грицяка І.А., Донця А.А., Гнидюка Н.А., Рудіка О.М., Шевчука П.І., Асжиної М.А., Сусь О.П., Таунсенд Ф.Е.

Інформаційною базою дослідження є наукові концепції, нормативно-правові акти, монографії та публікації українських і зарубіжних учених з питань соціального забезпечення. До уваги взята бухгалтерська та статистична звітність комунальної установи.

Мета і завдання дослідження. Метою кваліфікаційної роботи є дослідження соціального забезпечення Теплицької територіальної громади.

Для досягнення визначеної мети кваліфікаційної роботи поставлено такі основні завдання дослідження:

- проаналізувати, розкрити та дослідити теоретичні аспекти соціального забезпечення;
- ознайомитись з методами вивчення соціального забезпечення та засобами що використовує комунальне підприємство в своїй роботі;
- проаналізувати соціально-економічну діяльність Відділу соціального захисту та соціального забезпечення населення Теплицької селищної ради;
- дослідити стратегії соціального забезпечення та алгоритм дій комунальної установи;
- визначити проблеми, передумов впровадження нових моделей та напрямів вдосконалення соціального забезпечення.

Об'єкт і предмет дослідження. Об'єктом дослідження є процеси щодо забезпечення соціальними послугами населення. Предметом дослідження є ефективність надання соціальних послуг населенню.

Методи дослідження. Під час виконання дослідження використовувались наукові методи абстрагування, порівняння, аналізу, синтезу, формалізації, моделювання та ін. Отримані результати ґрунтуються на інтерполяції, екстраполяції, системної оптимізації та оцінки потенціалу комунальної установи. Під час дослідження соціального забезпечення використовуються наступні

методи дослідження: структурно-функціональний та системний аналіз, опитування, експертне оцінювання, спостереження, методи якісного та кількісного аналізу даних, телефонне та поштове опитування, контент аналіз, експеримент та інше.

Інформація про апробацію результатів дослідження.

1. Поняття і система соціального забезпечення в різних країнах світу. *Актуальні проблеми ефективного соціально-економічного розвитку України: пошук молодих: матеріали XII Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції, 20 квітня 2023 року, м. Вінниця, ВТЕІ ДТЕУ.*

2. Потенціал та методи для покращення соціального забезпечення в Україні. *Менеджмент XXI століття: сучасні моделі, стратегії, технології: матеріали X всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції, 10 жовтня 2023 року, м. Вінниця, ВТЕІ ДТЕУ.*

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

1.1. Сутність та теоретичні засади соціального забезпечення

Соціальне забезпечення — це система суспільно-економічних заходів щодо матеріального забезпечення населення, надання медичної, фармацевтичної допомоги, соціального обслуговування в наслідок певних соціальних ризиків. Соціальне забезпечення можна визначити як будь-яку програму соціального захисту, встановлену законодавством, яка забезпечує суспільству певний ступінь гарантованої допомоги, коли вони стикаються з непередбаченими обставинами, пов'язаними зі старістю, втратою годувальника, працевдатністю, інвалідністю, безробіттям, вихованням дітей та багато чим іншим. Також може забезпечуватись доступ до лікувальної або профілактичної медичної допомоги.

Згідно з визначенням Міжнародної асоціації соціального забезпечення, соціальне забезпечення може включати програми соціального страхування, програми соціальної допомоги, універсальні програми, схеми взаємної виплати, національні резервні фонди та інші механізми, включаючи ринкові підходи, які, відповідно до національного законодавства чи практики, є частиною системи соціального забезпечення країни.

Перші програми соціального забезпечення, засновані на обов'язковому страхуванні, були створені в Європі наприкінці 19 століття. Однак у 20-му столітті національні програми соціального забезпечення отримали більш широкий розвиток у всьому світі, не в останню чергу в результаті деколонізації та створення нових незалежних держав після Другої світової війни. Розвиток соціального забезпечення також був підтриманий різними міжнародними конвенціями та документами, а визнання соціального забезпечення як основного права було закріплено в Загальній декларації прав людини 1948 року. У кількох

країнах, наприклад у Німеччині та Бразилії, соціальне забезпечення є правом, гарантованим Конституцією[12].

Закон про соціальне забезпечення кілька разів змінювався, щоб відобразити зміни в робочій силі, соціальних потребах і економічних умовах. Це одна з наймасштабніших державних програм у світі, на яку щорічно виділяються сотні мільярдів доларів. Сьогодні більшість країн мають певний тип системи соціального забезпечення. У всьому світі найпоширенішим типом програм є програми для людей похилого віку, осіб з інвалідністю та тих, хто втратив годувальника.

Існування та важливість забезпечення соціального захисту часто залежить від того, наскільки добре сформовані держава та ринок і які послуги вони надають. Таким чином, портфоліо окремої особи залежить від соціально-економічних умов і може значно відрізнятися. Система класифікації соціального забезпечення наведено на рисунку 1.1.

Рисунок 1.1 – Система класифікації соціального забезпечення[13, с. 38]

Захист соціального забезпечення чітко визначено в конвенціях Міжнародної організації праці (МОП) та документах Організації Об'єднаних Націй (ООН) як основне право людини, хоча й таке, яким насправді користується невелика частка людей на нашій планеті. Лише 20 відсотків населення світу має належне соціальне забезпечення, тоді як більше половини взагалі не мають

жодного соціального захисту. Ті, хто не має страхування, є частиною неформальної економіки – вони, як правило, не захищені в старості соціальним страхуванням і вони не можуть дозволити собі оплатити рахунки за медичне обслуговування. Найбільш уразливими групами за межами робочої сили є люди з інвалідністю та люди похилого віку, які не можуть розраховувати на підтримку родини і не можуть самостійно забезпечити собі пенсію.

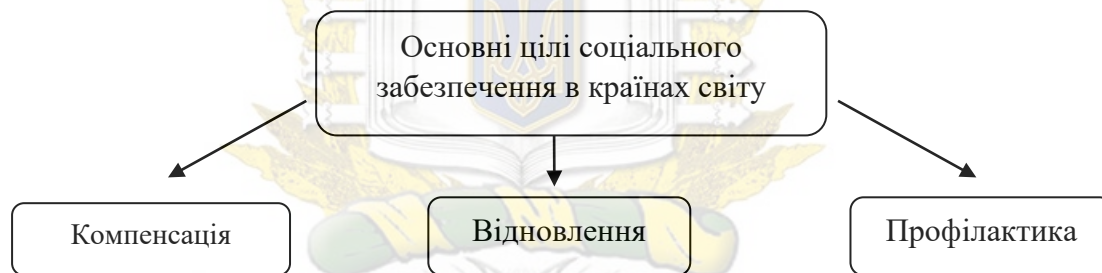

Рисунок 1.2 – Основні цілі соціального забезпечення в країнах світу[45, с. 73–79]

На рисунку 1.2 зображено основні цілі соціального забезпечення в країнах світу, які можна розділити на три категорії:

1) **Компенсація.** Гарантує фінансову та матеріальну допомогу. Виходячи з цього міркування, протягом періоду непередбачених ризиків особа та її родина не повинні зазнавати подвійного лиха, тобто злиднів і втрати здоров'я чи роботи[44].

2) **Відновлення.** Забезпечення лікування захворювань і поступового відновлення людини, її повторне працевлаштування та повернення до попереднього стану.

3) **Профілактика.** Ці заходи розроблені з метою підвищення матеріального, інтелектуального та морального добробуту громади шляхом надання наявних ресурсів, які витрачаються на лікування хвороб, допомозі по безробіттю, яких можна уникнути[45, с. 73–79].

Кожна країна має власні системи соціального забезпечення, які були сформовані на основі її національності, цінностей, економічній ситуації та політичних умов країни. Таким чином, між країнами існує багато відмінностей у механізмах, послугах або пільгах, які надаються в рамках систем. Наприклад, державні пенсійні системи відрізняються в різних країнах за фінансовими ресурсами, рівнем премії, віком, з якого починають надаватися виплати та вимогами до їх отримання. Міжнародні порівняння систем соціального забезпечення мають проводитися на основі визнання того, що існують різноманітні відмінності в системах кожної країни. Загальна характеристика соціального забезпечення в країнах світу наведена в таблиці 1.1.

Таблиця 1.1 – Характеристика соціального забезпечення в країнах світу

Країна	Характеристика
Велика Британія	У Сполученому Королівстві соціальне забезпечення означає гарантовану допомогу, таку як пенсії та допомога дітям, тоді як японське визначення соціального забезпечення включає системи, які називаються «соціальна політика» або «соціальні послуги» у Великій Британії. Ці визначення мають широкий діапазон значень: гарантія доходу, медичне обслуговування (у Сполученому Королівстві називається «національна служба охорони здоров'я»), персональні соціальні послуги, житлова політика, освіта та зайнятість.
США	У Сполучених Штатах «соціальне забезпечення» часто визначається як забезпечення фінансування, таких як пенсії. У Сполучених Штатах «соціальний захист» зазвичай вказує на послуги, які фінансуються за рахунок податкових надходжень і надаються після запиту про статус, особливо на тимчасову допомогу потребуючим в цьому сім'ям. Однак закон США про соціальне забезпечення є комплексним законом, який передбачає страхування на випадок безробіття, медичні послуги для сімей без батьків, послуги для людей з обмеженими можливостями та людей похилого віку.
Франція	У Франції соціальне забезпечення означає соціальне страхування, таке як страхування на випадок хвороби та страхування по старості. На додаток до соціального страхування, соціальна допомога (надання допомоги та послуг хворим, людям з обмеженими можливостями або людям похилого віку, які витримали критерії доходу) та соціальні послуги (інші послуги соціального забезпечення, що надаються без обмеження доходу).
Німеччина	У Німеччині соціальне забезпечення включає соціальне страхування, соціальну компенсацію (для жертв війни) та соціальну підтримку (соціальна допомога або підтримка студентів).

Ірландія	В Ірландії діє схема, за якою люди з низьким рівнем доходу можуть подати заявку на отримання медичної картки, яка дає їм більше прав на безкоштовне медичне обслуговування, ніж доступне для інших груп доходу.
Південна Корея	Люди з низькими доходами в Південній Кореї можуть подати заявку на отримання карток, які дають право на безкоштовне або майже безкоштовне медичне обслуговування.

Джерело: розроблено автором на основі [42]

Ряд європейських країн розробили окремі положення щодо перевірки доходу, щоб допомогти особам з низькими доходами оплачувати орендну плату чи податки на майно. Такі субсидії на житло надаються особам незалежно від того, працюють вони чи ні, враховують склад сім'ї, а також орендну плату[30, с. 44]. Відповідно до аналізу підсумуємо показники соціального забезпечення в різних країнах світу:

- лише кожна п'ята людина у світі має відповідне соціальне забезпечення;
- більше половини населення світу не має жодного виду соціального захисту;
- у країнах Африки та Південної Азії лише приблизно від 5% до 10% працездатного населення має певне соціальне забезпечення;
- у країнах із середнім рівнем доходу охоплення соціальним забезпеченням зазвичай становить від 20% до 60% населення;
- у більшості промислово розвинутих країн охоплення наближається до 100%, хоча зростання неформалізації праці призводить до нижчих рівнів охоплення, особливо в країнах з перехідною економікою;
- Європа є регіоном з найвищим рівнем видатків на соціальне забезпечення – майже 25% ВВП, за нею йде Північна Америка – 16,6%. Африка має найнижчий рівень – 4,3% ВВП;
- відсутність соціального забезпечення в основному зосереджена в країнах, що розвиваються, які, як правило, є більшим джерелом зайнятості для жінок, ніж для чоловіків[23, с. 1–10].

Як і багато інших країн, Україна має систему соціального забезпечення яка зазнала величезних змін, послідовні хвилі реформ принесли значні новації до пенсійної системи, серед яких поступове підвищення пенсійного віку, зниження пільгових пенсій для особливих груп населення, запровадження, а потім перегляд єдиного соціального внеску та зменшення навантаження на працівників і роботодавців.

Рисунок 1.3 – Соціальне забезпечення в Україні [41]

На рисунку 1.3 зображено Соціальне забезпечення в Україні. Безпосереднє керівництво соціальним забезпеченням населення України здійснюють органи виконавчої влади: Кабінет Міністрів України, Міністерство соціальної політики України, Ради у справах осіб з інвалідністю при Кабінеті Міністрів України, Департамент соціальної політики при Кабінеті Міністрів України та інші. Галузеве управління системою соціального забезпечення населення здійснюється міністерствами та відомствами України. Профспілки представлені в органах соціального забезпечення, юрисдикція яких поширюється на галузь. Заходи соціального захисту входять до компетенції підприємств і регулюються колективними трудовими договорами [50, с 123]. Регіональне управління системою соціального забезпечення має на меті реалізацію соціальної політики в

окремих адміністративно-територіальних одиницях України. Для цієї структури органів місцевого самоврядування створено контроль за наданням соціального захисту населення. Місцевий рівень є останнім у вертикальній системі соціального забезпечення і виконує специфічну роль сполучної ланки між об'єктом соціального захисту – населенням – і всією системою соціального забезпечення. Більш детально організаційну структуру системи соціального забезпечення в Україні представлено в таблиці 1.2.

Таблиця 1.2– Організаційна структура системи соціального забезпечення в Україні

Рівні	Пояснення
Рівень національного управління	Де на основі національних заходів і дій визначається загальна політика управління соціальним забезпеченням
Рівень галузевого управління	Заходи соціального забезпечення професійно-виробничої, відомчої мережі соціальних установ
Рівень регіонального управління	Де заходи відповідно до політики центрального уряду розробляються на основі регіональних схем соціального забезпечення, враховуючи регіональні особливості, природні умови, соціально-економічний розподіл продуктивних сил, етнічні та національні чинники
Рівень місцевого (муніципального) управління	Включають місцеві заходи щодо реалізації соціального забезпечення на рівні міст і регіонів

Джерело: розроблено автором на основі [47]

Система соціального забезпечення, особливо пенсійна, постійно відчуває дефіцит. Незадекларована та неофіційна зайнятість, заборгованість із заробітної плати були, зокрема, регулярними проблемами, які призводили до відсутності внесків на соціальне страхування. З моменту здобуття незалежності, особливо протягом останніх років, бідність є важливою проблемою саме через низький рівень доходів населення. Мінімальна заробітна плата та прожитковий мінімум як ключові параметри політики, пов'язані з рівнем пенсії, що призвело до зниження пенсій у реальному вираженні в період високої інфляції та економічного спаду.

На рисунку 1.4 представлено інструментарій державної соціальної політики в Україні.

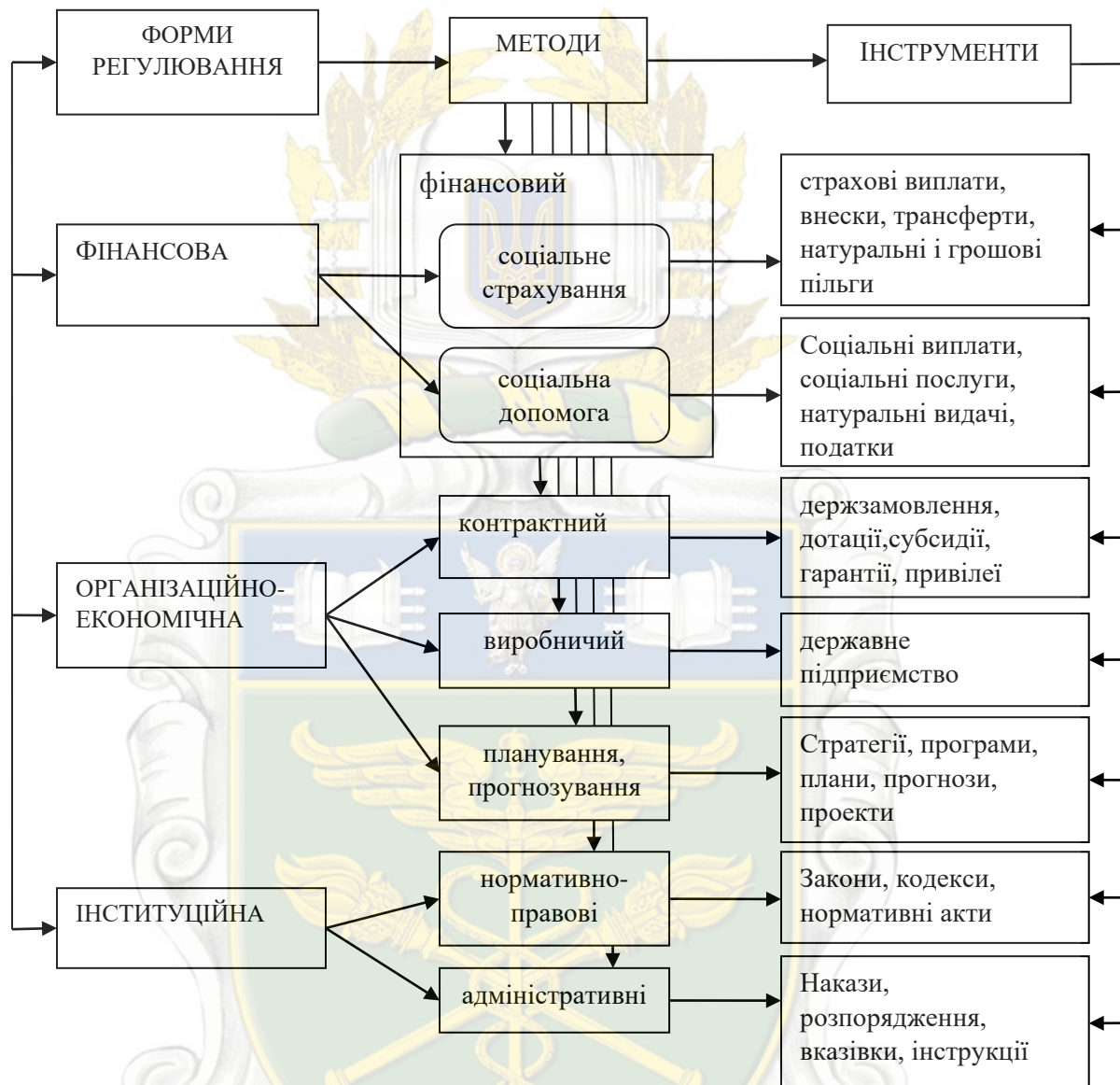

Рисунок 1.4 – Інструментарій державної соціальної політики в Україні[34]

Крім того, Україна стикається з дуже проблематичною моделлю депопуляції через зниження народжуваності, коли 15,9% населення старше 65 років, 21% старше 60 років.

Витрати українського уряду на соціальний захист у 2019 році досягли 23 відсотків загального бюджету, причому більше половини видатків припадає на пенсії[36, с. 88]. Однак загальний брак прозорості, слабка адресність і низький

рівень охоплення та якості підтримки підривають ефективність видатків на соціальний захист в Україні для зменшення бідності та нерівності. Мінімальна пенсія падає нижче прожиткового мінімуму, негативно впливаючи на більшу загальну частку жінок-пенсіонерів, і, за прогнозами, пенсії охоплюватимуть не більше 36 відсотків пенсіонерів до 2050 року.

За 2022 рік Фонд соціального страхування України виплатив лікарняні 2,5 мільйонам українців – більшість із них, 1,9 мільйона, отримали виплати після 24 лютого. На це було спрямовано понад 17 мільярдів гривень.

Найбільшу частку виплат отримали застраховані особи в місті Київ, у 2022 році виплатили понад 4 млрд грн. Найбільше виплачено працівникам у Львівській області – близько 1,4 млрд грн. Також Фонд соціального страхування України продовжив виплати працівникам на тимчасово окупованих територіях. Зокрема, 2022 році допомогу від Фонду отримали 95 тис. застрахованих осіб у Донецькій області, 15 тис. – у Луганській, 15 тис. – у Херсонській[22, с.175].

Надання соціальних послуг є одним із ключових напрямів системи соціального захисту, поряд із виплатою грошової соціальної допомоги. Спектр цих послуг досить широкий: від послуг догляду вдома та різноманітної допомоги для подолання складних життєвих обставин до комплексних медико-соціальних послуг, що передбачають стаціонарне обслуговування у спеціалізованих установах[11, с. 78].

Одержувачі соціальних послуг перебувають у вразливому становищі через певні причини (сукупність причин), такі як вік, самотність, хвороба, соціальні проблеми, бідність тощо; таким чином, вони ще менш стійкі в різних кризах. Хтось, хто не може самостійно вийти з дому, піклуватися про себе чи своїх дітей і який істотно залежить від сторонньої допомоги, опиняється в фактично безпорадному становищі у разі загрози війни.

Отже, соціальне забезпечення в Україні з кожним роком покращувалось, впроваджувався досвід західних країн, але у зв'язку з вторгненням в Україну, яке почалося в лютому 2022 року, збільшилися проблеми в сфері соціального захисту, що вимагає більше витрат і здійснення заходів з врегулювання та допомоги у

вирішенні проблем які виникли в соціальному секторі країни. Втручання, призвело до масштабного порушення економічної діяльності в Україні, шкоди інфраструктурі, навколишньому середовищу та засобам існування українського народу. Ситуація з соціальним забезпеченням складна і непередбачувана та залишатиметься такою до закінчення війни. Залежно від подальшого перебігу війни та післявоєнного відновлення, ключові питання в українській системі соціального захисту, а також пріоритети технічної допомоги МОП можуть суттєво змінитися. Незважаючи на складну ситуацію державою реалізуються програми зайнятості населення, забезпечення безробітних робочими місцями, надання соціальних послуг та виплат, що покращить ситуацію в соціальному забезпеченні.

1.2. Методичні підходи, засоби та інструменти, що використовуються в дослідженні соціального забезпечення

У дослідженні соціального забезпечення використовуються методи, прийоми які аналізують суспільство, для розробки продуктів/послуг, які задовольняють різні потреби людей. Різні соціально-економічні групи, що належать до різних частин населення, думають по-різному, тому необхідно розглянути всі аспекти людської поведінки, щоб зрозуміти їхні думки та відгуки про соціальне середовище, яке можна зробити за допомогою соціальних досліджень.

Соціальні дослідження проводяться відповідно до систематичного плану дій, який включає якісні та кількісні методи спостереження:

- якісні методи спираються на пряме спілкування з учасниками соціального середовища, спостереження та їх аналіз. Результати цього методу орієнтовані більше на точність, а не на узагальнення для всієї сукупності;

- кількісні методи використовують статистичний аналіз для оцінки даних, зібраних за допомогою опитувань або анкет[7, с. 568–572].

Дослідження соціального забезпечення складається з двох компонентів, а саме соціального, що має на меті те, як вони діють, думають, відчують і взаємодіють один з одним та наукового, коли воно є емпіричним(на основі спостереження).

Опитування для моніторингу рівня щастя респондентів є одним із найбільш широко використовуваних застосувань соціальних досліджень. Шаблон опитування щодо рівня щастя може використовуватися дослідниками та організаціями, щоб оцінити, наскільки щасливий респондент і що можна зробити, щоб підвищити його щастя[27, с. 73].

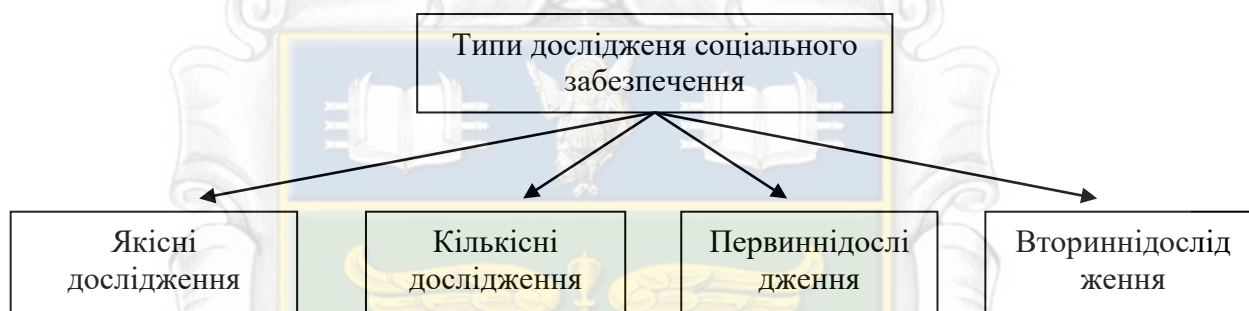

Рисунок 1.5 – Типи дослідження соціального забезпечення[46, с. 169]

На рисунку 1.5 зображено типи дослідження соціального забезпечення, розглянемо далі їх більш детально.

Якісне дослідження. Якісне дослідження визначається як метод збору даних за допомогою відкритих бесід та дискусій. Існує п'ять основних якісних методів дослідження: етнографічне дослідження, фокус-групи, онлайн-інтерв'ю один на один, аналіз контенту та тематичні дослідження. Дослідники покладаються на численні методи збору якісних даних для складних питань.

Кількісне дослідження. Кількісне дослідження є надзвичайно інформативним джерелом збору даних за допомогою таких засобів, як опитування та анкети. Зібрані дані можна проаналізувати для отримання числових або

статистичних результатів. Існує чотири різні кількісні методи дослідження: опитування, кореляційне дослідження, причинно-наслідкове та експериментальне дослідження[26]. Це дослідження проводиться на вибірці, яка є репрезентативною для цільового ринку, як правило, із застосуванням закритих запитань, а дані представлені в таблицях, діаграмах, графіках тощо.

Первинне дослідження. Первинне дослідження проводять самі дослідники. Існує перелік запитань, які має намір поставити дослідник і які необхідно налаштувати відповідно до цільового ринку. Ці питання надсилаються респондентам за допомогою опитувань та анкет, щоб досліднику було зручно їх аналізувати. Оскільки дані збираються з перших рук, вони дуже точні відповідно до вимог дослідження.

Вторинне дослідження. Вторинне дослідження – це метод, за якого інформація вже була зібрана дослідницькими організаціями або маркетологами. Газети, онлайн-спільноти, звіти, аудіовізуальні докази, що підпадають під категорію вторинних даних. Після визначення теми дослідження дослідник може зібрати наявну інформацію, доступну із зазначених джерел. Потім вони можуть об'єднати всю інформацію, щоб порівняти та проаналізувати її та зробити висновки.

На рисунку 1.6 розглянемо типи дослідження соціального забезпечення.

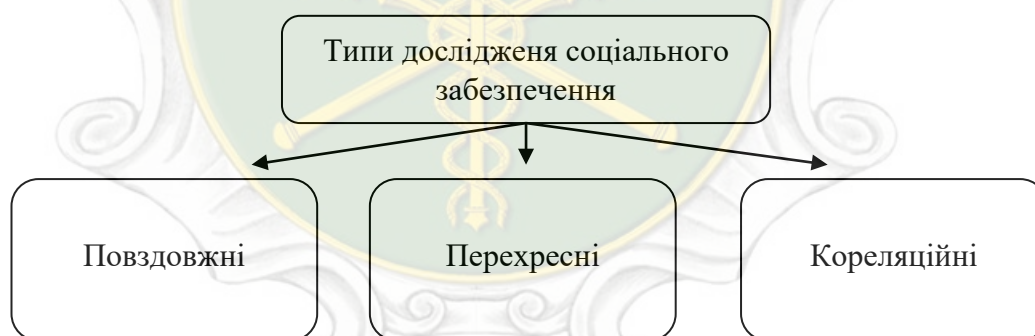

Рисунок 1.6 – Типи дослідження соціального забезпечення [48, с. 151–156]

Повздовжні та перехресні дослідження соціального забезпечення є методами спостереження, тоді як кореляційні є неекспериментальним методом дослідження.

Поздовжні соціальні дослідження проводяться з тією самою вибіркою протягом певного часу, тоді як перехресні опитування проводяться з різними вибірками. Перехресні дослідження на рівні громад зосереджені на конкретних громадах або географічних територіях. Дослідники збирають дані в цих громадах, щоб зрозуміти поширеність певних станів, факторів ризику або поведінки, пов'язаної зі здоров'ям, унікальних для цього конкретного середовища.

На рисунку 1.7 розглянемо дві основні групи методичних підходів дослідження соціального забезпечення.

Рисунок 1.7 – Групи методичних підходів дослідження соціального забезпечення [2, с246]

У соціальних науках існують дві основні групи методичних підходів дослідження соціального забезпечення:

- Емпірико-аналітична група, підходить до вивчення соціальних наук подібно до того, як дослідники вивчають природничі науки. Цей тип дослідження зосереджується на об'єктивних знаннях, дослідницьких питаннях, на які можна відповісти «так» або «ні», і оперативних визначеннях змінних, що підлягають вимірюванню. Емпірико-аналітична група використовує дедуктивне міркування, яке використовує існуючу теорію як основу для формулювання гіпотез, які необхідно перевірити.

- Інтерпретаційна група методів зосереджена на розумінні явища комплексним, цілісним способом. Методи інтерпретації зосереджені на

аналітичному розкритті практик створення сенсу суб'єктів(чому, як або за допомогою яких засобів люди роблять те чи інше), одночасно показуючи, як ці практики влаштовані так, що їх можна використовувати для отримання спостережуваних результатів. Інтерпретаційні методи дозволяють розпізнати ваш зв'язок із явищами, що досліджуються.

Соціальна робота передбачає практику, що ґрунтується на дослідженні, і дослідження, що ґрунтується на практиці. На кожному рівні соціальні працівники повинні знати об'єктивні факти про групи населення, які вони обслуговують, це впливає на ефективність їхнього втручання та ймовірність того, що їхня політика покращить життя[35]. Це можливо завдяки різноманітним методам дослідження соціальної роботи.

На рисунку 1.8 розглянемо види дослідження соціального забезпечення.

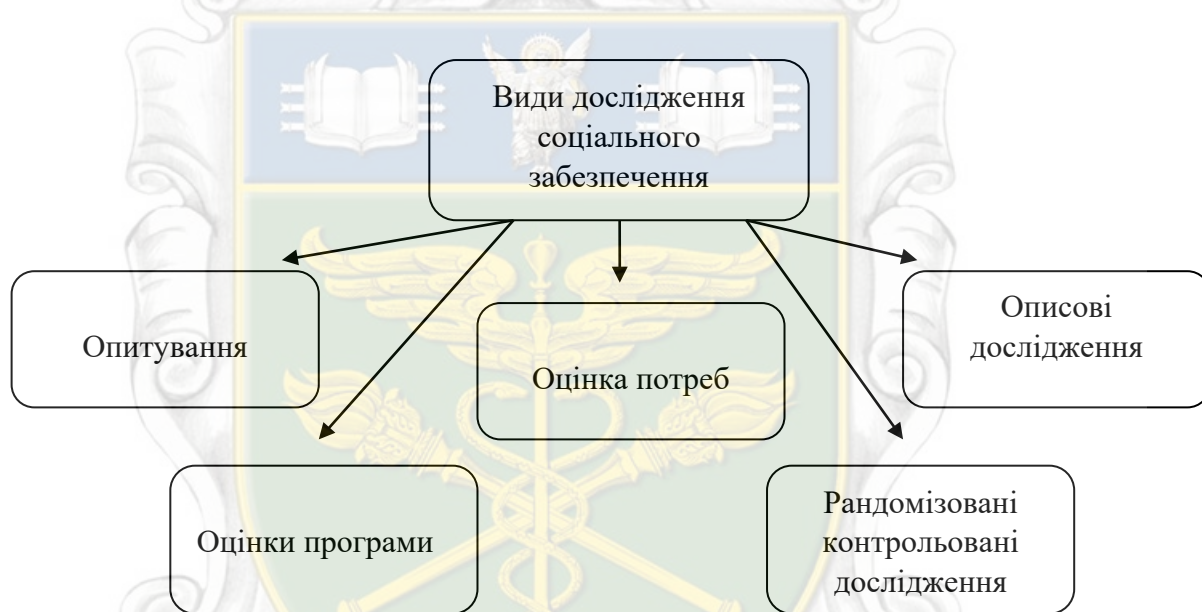

Рисунок 1.8 – Види дослідження соціального забезпечення [37]

Різні методи дослідження соціального забезпечення мають певні переваги та обмеження, що визначаються контекстом. Загальні методи дослідження включають опитування, оцінку програм, оцінку потреб, рандомізовані контрольовані дослідження, описові дослідження та проектування єдиної системи. Тому перелічимо всі види дослідження:

- опитування. Опитування включають гіпотезу та низку запитань для перевірки цієї гіпотези. Дослідники соціальної роботи надішлють опитування, отримають відповіді, узагальнять результати, проаналізують дані та сформулюють висновки на основі тенденцій. Опитування є одним із найпоширеніших методів дослідження, яким користуються соціальні працівники, і це не дарма, вони, як правило, відносно прості та доступні;

- оцінки програми. Соціальні працівники беруть участь у різноманітних програмах: позашкільних програмах, державних ініціативах, некомерційних проектах і приватних програмах. Важливо, що соціальні працівники повинні оцінити ефективність програми, щоб визначити, чи досягає програма своїх цілей і які покращення можна зробити, щоб краще обслуговувати цільову групу населення програми [1, с. 219]. Програмування, засноване на фактичних даних, допомагає кожному заощадити гроші та час, а порівняння програм одна з одною може допомогти соціальним працівникам прийняти рішення про те, як структурувати нові ініціативи;

- оцінка потреб. Соціальні працівники використовують оцінку потреб, щоб визначити послуги та потреби, до яких населення не має доступу. Поширені групи соціальної роботи, для яких дослідники можуть проводити оцінку потреб, включають: люди з певною групою доходів, населення з певного географічного регіону, конкретна етнічна група та люди певної вікової групи. У польових умовах соціальний працівник може використовувати комбінацію методів (наприклад, опитування та описові дослідження), щоб дізнатися більше про конкретну групу населення чи програму. Соціальні працівники шукають розриви між реальним контекстом і «бажаннями» населення чи окремої людини. При розробці політики та програм соціальні працівники проводять оцінку потреб, щоб визначити, де і як здійснити зміни в набагато більшому масштабі [4, с. 200]. Будучи невід'ємною частиною соціальної роботи на всіх рівнях, оцінка потреб відкриває важливу інформацію про потреби населення дослідникам, політикам та іншим зацікавленим сторонам. Однак оцінка потреб може виявитися недостатньою для виявлення корінних причин цих потреб;

- рандомізовані контрольовані дослідження. Рандомізовані контрольовані дослідження — це дослідження, у яких випадково обрану групу піддають змінній (наприклад, певному стимулу чи лікуванню), а контрольну групу — ні. Потім соціальні працівники вимірюють і порівнюють результати рандомізованої групи з контрольною групою, щоб отримати уявлення про ефективність конкретного втручання чи лікування. Рандомізовані контрольовані дослідження легко відтворити та добре виміряти. Вони корисні, коли результати легко визначити кількісно. Однак цей метод є менш корисним, коли результати нелегко підрахувати кількісно (тобто, коли потрібні багаті дані, такі як розповіді та спостереження на місці);

- описові дослідження. Описові дослідження занурюють дослідника в інший контекст або культуру для вивчення конкретних практик або способів життя учасників. Описові дослідження, включаючи описові етнографічні дослідження, можуть збігатися з іншими методами дослідження та включати їх: інтерв'ю інформатора, опитування, дані перепису, спостереження. Використовуючи описові дослідження, дослідники можуть отримати багатше та глибше розуміння нюансів культури чи групи на місці. Основними обмеженнями цього методу дослідження є те, що він, як правило, займає багато часу та дорогий [29, с. 35–40].

Отже, є різні методичні підходи, засоби, інструменти та типи дослідження соціального забезпечення які використовуються для аналізу показників у соціальному секторі. У час війни дуже важливо приділяти велику увагу соціальній сфері, так як багато людей потребують допомоги і для покращення становища потрібно використовувати наявний досвід розвинутих країн у цій сфері і навіть створювати власні підходи та методи для вирішення проблемних питань в секторі соціального забезпечення.

РОЗДІЛ 2

ДОСЛІДЖЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТЕПЛИЦЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ

2.1. Характеристика та організаційна структура Відділу соціального захисту та соціального забезпечення населення Теплицької селищної ради

Відділ соціального захисту та соціального забезпечення населення Теплицької селищної ради був заснований рішенням №49 І пленарного засідання 3 сесії Теплицької селищної ради 8 скликання 24 грудня 2020 року.

До відділу входять 3 працівники:

- начальник відділу;
- головний спеціаліст(2 штатних працівника).

Основною задачею функціонування відділу є забезпечення відповідно до Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» розвитку в сфері соціального та медичного обслуговування, удосконалення та модернізація мережі всіх лікувальних закладів різних форм власності, забезпечення з підготовки та надання пропозицій з визначення необхідних потреб під час формування кадрових замовлень для цих закладів, укладення та підготовка договорів з набору фахівців, підвищення рівня та участь в удосконаленні кваліфікації кадрів.

Загальні положення Відділу соціального захисту та соціального забезпечення населення Теплицької селищної ради:

- даний відділ є структурною одиницею селищної ради;
- загальна мета створення відділу Теплицькою селищною радою є реалізація завдань у секторі соціального забезпечення та соціального захисту населення всіх верств населення громади;
- у своїй діяльності відділ керується Законами та Конституцією України, актами Кабінету Міністрів та Президента України, прийнятими рішеннями ради, її комітету, розпорядженням голови селищної громади та іншими нормативними актами;

- повна назва: Відділ соціального захисту та соціального забезпечення населення Теплицької селищної ради;
- засновник: Теплицька селищна рада;
- даний відділ є юридичною особою, що має свій самостійний баланс, власні рахунки, що знаходяться в органах Державної казначейської служби України, печатку де зображено Державний Герб України, свої бланки, штампи з власним найменуванням;
- відділ є неприбутковим та утримується за рахунок селищного бюджету Теплицької селищної ради та її коштів.
- юридична адреса місцезнаходження: вул. Незалежності, 7, смт Теплик, Гайсинського району Вінницької області, 23800.

Відділ соціального захисту та соціального забезпечення надає соціальні послуги населенню громади як безпосередньо особисто, так і через наявну раніше сформовану мережу установ, комунальних підприємств та закладів.

На рисунку 2.1 розглянемо основні завдання соціального відділу Теплицької селищної ради.

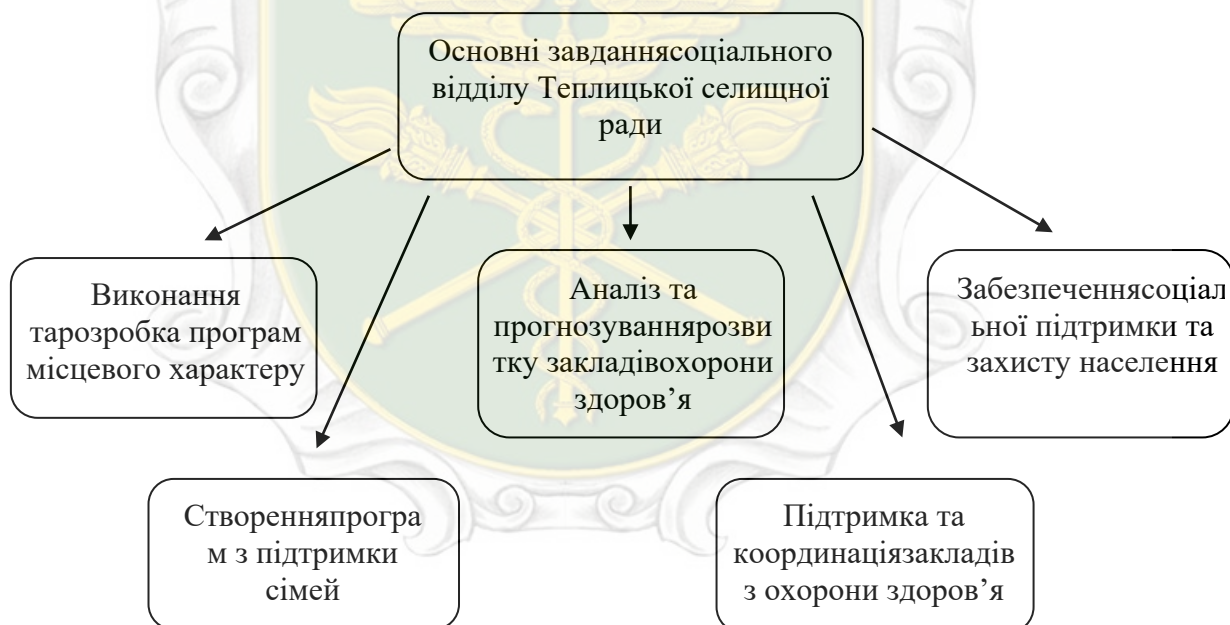

Рисунок 2.1 – Основні завдання соціального відділу Теплицької селищної ради [8]

Основні завдання соціального відділу Теплицької селищної ради є:

- виконання та детальна розробка програм місцевого характеру щодо: покращення загального стану життя соціально вразливих груп населення, сімей та осіб, що знаходяться у складних життєвих обставинах, сприяння та всебічна допомога в отриманні соціальних послуг та виплат в безпосередньому місці їх перебування; охорона праці та здоров'я;
- створення програм які спрямовані на питання в підтримці та допомоги сімей, їх забезпечення в рівних правах, збалансованість можливостей чоловіків та жінок, інтеграція в соціумі всіх осіб з інвалідністю;
- забезпечення всебічного аналізу та прогнозування розвитку всіх закладів з охорони здоров'я для покращення нормативного забезпечення населення в медичинській та санітарній допомозі;
- підтримка та координація роботи підприємств, закладів та установ в сфері з охорони здоров'я, що знаходяться на території громади, усіх форм власності;
- якісне забезпечення з реалізації політики держави з питань соціальної підтримки та захисту населення та інше.

Основні функції які виконує відділ:

- відповідно до Закону України "Про місцеве самоврядування в Україні", даний відділ забезпечує розвиток усіх аспектів соціального та медичного обслуговування, а також розширення та покращення мережі лікувальних закладів різних форм власності, розробка пропозиції щодо потреби в кадрах для цих установ та складання відповідних договорів на підготовку фахівців, участь у впровадженні заходів з підвищення кваліфікації персоналу;
- підготовка пропозицій виконавчою комісією ради про включення до програми розвитку громади у сфері соціального захисту та охорони здоров'я населення, узгодження виконання цих програм, а також надання рекомендацій виконавчій комісії щодо участі у відповідних програмах, які схвалені обласною радою;

- підготовка пропозицій виконавчому комітету щодо показників у галузях соціального захисту та охорони здоров'я населення для включення їх до планів підприємств, установ і організацій, незалежно від їх форми власності, які знаходяться на території громади і мають відношення до розвитку сфери охорони здоров'я та забезпечення належного задоволення потреб населення у цій сфері;
- виконання постійного аналізу і моніторингу галузі соціального захисту та охорони здоров'я населення для визначення тенденцій та перспектив їх розвитку в громаді;
- підготовка та подання виконавчій комісії ради пропозицій щодо залучення на умовах договору підприємств, установ, закладів та організацій, незалежно від їх форми власності, з метою їх участі у розвитку галузі соціального захисту та охорони здоров'я населення, а також активна участь в координації цих ініціатив;
- підготовка пропозицій до виконавчої комісії ради щодо бюджету громади, що стосується галузі соціального захисту та охорони здоров'я населення громади;
- забезпечення керівництва, координації та нагляду за діяльністю установ соціального захисту та охорони здоров'я населення громади, які перебувають у комунальній власності громади. Організація та сприяння у питаннях матеріально-технічного та фінансового забезпечення цих установ;
- оцінка роботи керівників установ, закладів і організацій у сфері соціального захисту та охорони здоров'я населення громади на основі їх звітів;
- розробка рекомендацій щодо відповідних кандидатів на посаду керівників підприємств, закладів і установ у галузі соціального захисту та охорони здоров'я населення громади;
- упорядкування надання медичних послуг у навчальних, культурних, спортивних, туристичних та оздоровчих закладах, які перебувають під комунальною власністю громади;

- проведення ініціативи щодо забезпечення поховання самотніх громадян за рахунок коштів місцевого бюджету відповідно до вимог законодавства;

- розгляд листів, заяв, скарг та звернень громадян у визначених нормативами процедур, прийом громадян щодо розгляду особистих питань та організації виконання їх законно обґрунтованих вимог і прохань;

- забезпечення пільгових категорій населення лікарськими засобами та виробами медичного призначення відповідно до вимог законодавства;

- розробка та реалізація програм у сферах соціального захисту населення, охорони праці та охорони здоров'я;

- координація та організація діяльності з питань надання соціальної підтримки учасникам бойових дій, членам їх сімей та вирішення проблем сімей загиблих;

- реалізує державну політику в галузі соціального захисту, зайнятості, оплати та безпеки праці, трудових відносин та охорони праці.

Відділ соціального захисту та соціального забезпечення населення Теплицької селищної ради являється головним розпорядником бюджетних коштів, та до якого належить:

2 розпорядника нижчого рівня:

- Комунальна установа Теплицької селищної ради «Територіальний центр соціального обслуговування (надання соціальних послуг)»;

- Комунальний заклад «Центр соціальних служб Теплицької селищної ради».

2 одержувача бюджетних коштів:

- Комунальне некомерційне підприємство Теплицької селищної ради «Теплицький центр первинної медичної допомоги»;

- Комунальне некомерційне підприємство Теплицької селищної ради «Теплицька міська лікарня».

Проаналізуємо фінансово-майновий стан Відділу соціального захисту та соціального забезпечення населення Теплицької селищної ради в таблиці 2.1.

Таблиця 2.1– Фінансово-майновий стан Відділу соціального захисту та соціального забезпечення населення Теплицької селищної ради з 2021р. по I півріччя 2023рр., (грн.)

Показник	2021 р.	2022 р.	I півріччя 2023 р.	2021 р. до 2022р., %	2022 р. до I пів. 2023 р., %
Нефінансові активи	257294	1135169	509173	+ 77,33%	- 44,85%
Фінансові активи	116961	139202	-	+ 15,98%	-
Власний капітал та фінансовий результат	360749	1259371	509173	+ 71,35%	- 59,57%
Зобов'язання	13506	15000	-	+ 9,96%	-

Джерело: розроблено автором на основі [8]

На балансі Відділу соціального захисту та соціального забезпечення населення Теплицької селищної ради є нефінансові активи в 2021 році на суму 257 294 грн. до яких відносяться матеріальні ресурси, майно, обладнання, права на нерухоме майно, а також інші речі та матеріали, які використані для досягнення соціальних і гуманітарних цілей, а не для отримання прибутку. Такі активи спрямовані на підтримку громади, надання соціальних послуг, а також на вирішення соціальних проблем та підвищення якості життя населення, а не на комерційну діяльність. В 2022 році цей показник зріс на 877 875 грн. та становить 1 135 169 гривень, а за I півріччя 2023 р даний показник склав 509 173 грн.

Фінансові активи відділу в 2021 році склали 116 961 грн., а в 2022 році зросли на 22 241 грн. та становлять 139 202 гривень. Фінансові активи соціального підприємства - це грошові ресурси та інші фінансові інструменти, якими володіє підприємство або має в наявності з метою інвестування, забезпечення поточної діяльності та реалізації своєї соціальної місії. До них належать грошові кошти на банківських рахунках, цінних паперах, а також інші фінансові активи, які можуть бути конвертовані в грошові кошти або використані для ведення діяльності в соціальній сфері.

Власний капітал та фінансовий результат відділу в 2021 році складає 360 749 грн., а в 2022 році цей показник зріс на 898 622 грн. і становить 1 259 371

гривень. За I півріччя 2023 р даний показник склав 509 173 грн. До власного капіталу відділу соціального забезпечення належить сукупність фінансових ресурсів, які відділ має у своєму розпорядженні для виконання своїх завдань та функцій. Це можуть бути бюджетні витрати, накопичений прибуток та інші джерела фінансування. Фінансовий результат відділу соціального забезпечення вказує, чи відділ здійснив прибуток чи зазнав збитків протягом певного фінансового періоду.

Зобов'язання відділу в 2021 р. склали 13 506 грн., а в 2022 р. зросли на 1 494 грн. та становлять 15 000 гривень. До зобов'язання Відділу соціального захисту належать фінансові або юридичні зобов'язання чи зобов'язання перед третіми сторонами, які виконуються внаслідок різних операцій і трансакцій, включаючи угоди, замовлення, контракти або інші договори. Зобов'язання можуть включати оплату послуг, виплату заробітної плати, відшкодування збитків чи інші фінансові та правові зобов'язання перед своїми сторонами. Зобов'язання є частиною балансу Відділу соціального захисту та мають бути виплачені чи виконані в майбутньому.

Отже, Відділ соціального захисту та соціального забезпечення населення Теплицької селищної ради є важливою структурною одиницею Теплицької селищної ради та виконує багато поставлених на нього задач з соціального забезпечення. З кожним роком фінансово-майновий стан відділу збільшується, що в майбутньому збільшить та розширить можливості даного відділу і покращить якість послуг, що надає відділ населенню громади, людям похилого віку, дітям та людям з обмеженими можливостями. У зв'язку з війною проблем та викликів стало більше, але даний відділ якісно виконує свою роботу та намагається допомогти всім мешканцям громади, так і забезпечує внутрішніх переселенців всім необхідним для нормального життя.

2.2. Аналіз соціального забезпечення Теплицької територіальної громади

Відділ соціального захисту та соціального забезпечення населення Теплицької селищної ради є ключовим органом у системі соціального забезпечення Теплицької територіальної громади та забезпечує надання соціальних послуг, підтримки, охорони здоров'я населення та багато іншого. Відділ соціального захисту збирає і аналізує інформацію про потреби та проблеми населення, а також про ресурси, доступні для надання соціальних послуг. Це включає в себе статистику про безробіття, рівень бідності, демографічні дані, інформацію про групи осіб, які потребують особливої уваги. Відділ розробляє соціальні програми та політику соціального захисту для вирішення потреб населення. Це може включати в себе програми пенсійного забезпечення, допомоги бідним, медичного обслуговування, соціальної підтримки для осіб з обмеженими можливостями, тощо. Відділ соціального захисту визначає права та обов'язки громадян у контексті соціального забезпечення та надає інформацію про доступні послуги та програми.

Громадяни звертаються до відділу соціального захисту для реєстрації та оцінки своїх соціальних потреб. Зазвичай проводяться індивідуальні або сімейні консультації, під час яких визначаються потреби та права клієнтів. Відділ надає соціальні послуги, які можуть включати в себе фінансову допомогу, медичну допомогу, психологічну підтримку, пенсійне забезпечення, освіту, трудову реабілітацію та інше. Відділ співпрацює з іншими урядовими органами, громадськими організаціями, місцевими владами та іншими партнерами. Для максимально ефективного забезпечення соціальних послуг населення, відділ проводить аналіз та підбиває статистичні дані загальної ситуації по регіону з соціального забезпечення та за допомогою різних платформ співпрацює з компаніями, які зацікавлені в співпраці і в подальшому виконуються ті чи інші роботи в територіальній громаді.

Таблиця 2.2 – Надходження та витрати коштів на соціальні послуги з 2021р.поІ півріччя 2023р., (грн.)

Показник	2021 р.	2022 р.	І півріччя 2023 р.	2021 р. до 2022р., %	2022 р. до І пів. 2023 р., %
Бюджетні асигнування(надходження)	10027557	8272990	1797286	-17,50 %	-78,28 %
Витрати на виконання бюджетних програм та інші витрати	10464790	8845802	510474	-15,47 %	-94,23%

Джерело: розроблено автором на основі [8]

На таблиці 2.2 зображено надходження та витрати коштів Відділом соціального захисту та соціального забезпечення населення Теплицької селищної ради на соціальні послуги з 2021 поІ півріччя 2023р. Бюджетні асигнування(надходження) в 2021 р. становлять 10 027 557 грн. а в 2022 р. цей показник зменшився на 1 754 567 грн. та становить 8 272 990 грн. За І півріччя 2023 р. даний показник склав 1 797 286 грн.

Відповідно і витрати на виконання бюджетних програм та інші витрати теж мають тенденцію до зменшення. Отже, цей показник зменшився з 10 464 790 грн. в 2021 р. на 1 618 988 грн. і в 2022 році складає 8 845 802 грн. За І півріччя 2023 р даний показник склав 510474 грн. Така ситуація пов'язана з початком війни в 2022 році, що понесло за собою зменшення витрат та пошук пріоритетних цілей для першочергових їх вирішення, скорочення фінансування соціального захисту в рамках політичних пріоритетів, зусиль для скорочення бюджетного дефіциту. Внаслідок війни збільшились потреби в соціальній підтримці. Військові дії призвели до збільшення кількості поранених, біженців та інших вразливих груп, які потребують допомоги.

Таблиця 2.3 –Витрати на виконання бюджетних програм та іншез 2021р. по I півріччя 2023рр., (грн.)

Витрати	2021 р.	2022 р.	I півріччя 2023 р.	2021 р. до 2022р., %	2022 р. до I пів. 2023 р., %
Загальнодержавні функції	690104	667167	386101	-3,32 %	-42,13 %
Громадський порядок, безпека та судова влада	-	85927	125708	-	+ 31,65 %
Житлово-комунальне господарство	738380	-	-	-	-
Охорона здоров'я	502404	-	-	-	-
Соціальний захист та соціальне забезпечення	8533902	8092708	1356952	- 5,17 %	- 83,23 %
Усього	10464790	8845802	1868761	-15,47 %	-78,87 %

Джерело: розроблено автором на основі [8]

В таблиці 2.3зображено витрати на виконання бюджетних програм та інші витрати в Теплицькій територіальній громаді. Витрати на виконання бюджетних програм відображають суми грошей, які витрачаються з бюджету держави або іншої грошової фондової установи на фінансування конкретних програм, проекти, послуги або видатки у визначених сферах діяльності.

Ці витрати можуть включати в себе:

- заробітну плату та виплати працівникам, які працюють у межах бюджетних програм;
- закупівлю товарів і послуг, необхідних для виконання програми, включаючи обладнання, матеріали та послуги зовнішніх постачальників;
- видатки на підтримку і удосконалення інфраструктури, що стосується програми;
- виплати грошової допомоги, пенсій, стипендій та інших соціальних виплат, які передбачені програмою;

- витрати на освіту, охорону здоров'я, соціальний захист, культуру, науку, інфраструктуру та інші галузі, в залежності від специфіки бюджетних програм;

- розвиток та впровадження нових програм і проектів, а також забезпечення фінансування вже існуючих програм.

Витрати на бюджетні програми розробляються та плануються в рамках бюджетного процесу держави чи організації і відображають пріоритети та завдання, що фінансуються з бюджету. Доцільно контролювати та відстежувати ці витрати для забезпечення ефективного використання бюджетних ресурсів та досягнення цілей програми.

Таблиця 2.4 – Елементи витрат за обмінними операціями з 2021р. по I півріччя 2023р., (грн.)

Витрати	2021 р.	2022 р.	I півріччя 2023 р.	2021 р. до 2022р., %	2022 р. до I пів. 2023 р., %
Витрати на оплату праці	5 460 258	5 067 942	282000	-7,18 %	-94,44 %
Відрахування на соціальні заходи	1 212 258	1 071 639	62465	-11,60 %	-94,17 %
Матеріальні витрати	710 777	840 256	139800	+ 15,41 %	-83,36 %
Амортизація	51 712	57 689	26209	+ 10,36 %	-54,57 %
Інші витрати	9 852	8 906	1335	+ 10,62 %	-85,01 %
Усього	7 444 857	7 046 432	511809	-5,35 %	-92,74 %

Джерело: розроблено автором на основі [8]

Витрати за обмінними операціями у Відділі соціального захисту та соціального забезпечення населення Теплицької селищної ради включають в себе різні види витрат, пов'язаних з наданням соціальних послуг та допомогою населенню. Однією з основних витрат є заробітна плата, яка включає в себе витрати на оплату праці соціальних працівників, включаючи соціальних працівників, психологів, керівників проектів, медичних працівників та інших фахівців, які надають соціальну допомогу.

Витрати на відрахування на соціальні заходи включають суми коштів, які сплачуються для фінансування різних соціальних програм, проектів та ініціатив, які спрямовані на поліпшення якості життя та соціального захисту населення.

Матеріальні витрати в відділі соціального захисту включають в себе витрати на придбання матеріалів, обладнання, технічних засобів та інших ресурсів, які використовуються для забезпечення надання соціальних послуг та проведення соціальних програм.

В Теплицькій селищній громаді станом на кінець 2022 року проживає 17 885 громадян, а саме:

- 5 724 особи пенсіонери;
- 9 362 особи працездатного віку;
- 2 799 дітей дошкільного та шкільного віку.

Тип та кількість громадян, що проживають на території Теплицької селищної громади станом на кінець 2022 року, відображено в рис. 2.2.

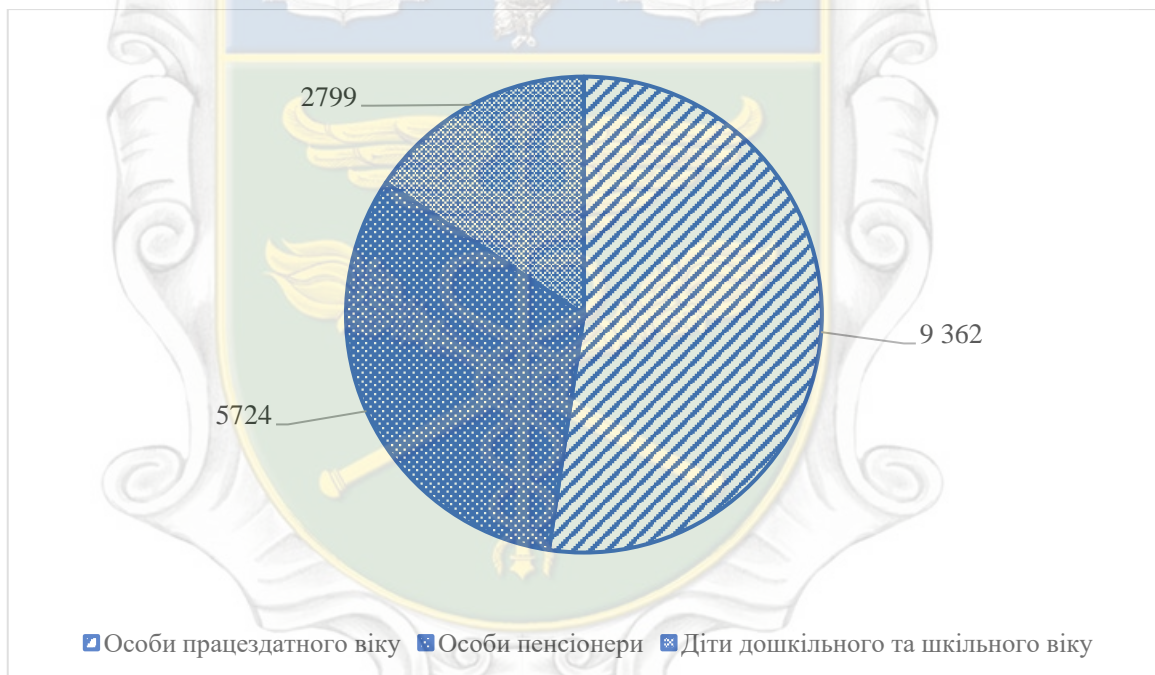

Рисунок 2.2–Громадяни, що проживають на території Теплицької селищної громади в 2022 році, (чол.)[8]

З дітей 2 799 дітей дошкільного та шкільного віку налічуються:

- Діти-сироти та діти, позбавлені батьківського піклування, - 38 чол.;

- Діти з інвалідністю - 69 чол., рис. 2.3.

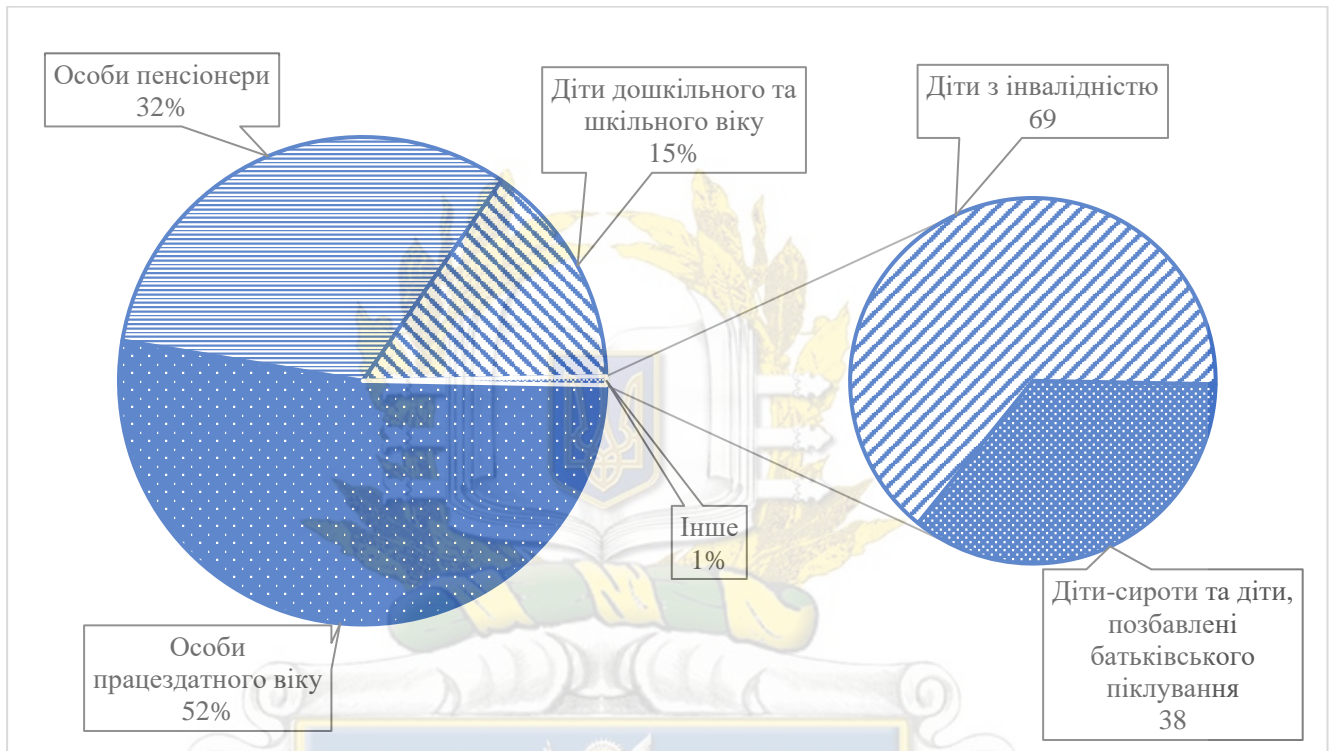

Рисунок 2.3 – Діти-сироти, діти з інвалідністю та діти, позбавлені батьківського піклування, що проживають на території Теплицької селищної громади в 2022 році[8]

Допомога дітям:

- онкохворим, хворим на туберкульоз та з іншими важкими соматичними захворюваннями та хворим ниркову недостатність (які потребують гемодіалізу) в 2021 р. було виділено 12 чол. 47 500,00 грн., а в 2022 р. 8 чол. на суму 24 000,00 грн.

Допомога дорослим жителям Теплицької територіальної громади та внутрішньо переміщеним особам, які тимчасово проживають на території Теплицької селищної ради:

- при оперативному лікуванні злоякісних новоутворень та для хіміотерапевтичного лікування в 2021 р. було виділено 75 чол. 230 431,00 грн., а в 2022 р. 54 чол. на суму 162 000,00 грн.;

- медикаментозним забезпеченням хворим, потребує симптоматичного лікування онкохворих, хворих на туберкульоз, хворих на ниркову недостатність 1 чол. на суму 3 000,00 грн., було виділено в 2022 р.;

- хворим на ниркову недостатність (які потребують гемодіалізу) – 1 чол. на суму 36 000,00 грн. було виділено в 2021 та 2022 рр.;

- хворим на гемофілію – 1 чол. на суму 12 000,00 грн. було виділено в 2021 та 2022 рр.;

- множинний склероз – в 2021 році 3 чол. було виділено 37 000,00 грн., а в 2021 році 5 чол. на суму 57 000,00 грн.

Основні дані в таблиці 2.4 (додаток Б) вказують на те, що найбільше фінансів виділялось з 2021 року по I півріччя 2023 року на забезпечення соціальними послугами за місцем проживання громадян, які не здатні до самообслуговування у зв'язку з похилим віком, хворобою, інвалідністю 5 862 600 грн. та 5 017 000 грн. відповідно.

Наступним по кількості виділених коштів є первинна медична допомога населенню, що надається центрами первинної медичної (медико-санітарної) допомоги в 2021 р. сума становить 4 267 378 грн. а потім різко зменшилась на 1 625 178 грн і в 2022 р. складає 2 642 200 грн. Це є результатом зменшення видатків внаслідок обмеженого бюджету через війну та економічні труднощі та проведення реформ у системі охорони здоров'я.

Наступним є показник багатопрофільної стаціонарної медичної допомоги населенню, який в 2021 р. становить 2 602 420 грн., проте в 2022 році він зріс та складає 3 720 600 грн.

Отже, відділ якісно виконує поставлені на нього завдання, забезпечуються всі послуги та надається допомога людям які цього потребують, приділяється увага до якості медичного обслуговування, виплата пільг, пенсій, соц. пакетів та соціальної допомоги, що покращує рівень соціального захисту населення в Теплицькій територіальній громаді.

РОЗДІЛ 3

ПРОБЛЕМИ ТА НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В УКРАЇНІ

3.1. Проблеми соціального забезпечення в Україні та шляхи їх вирішення

Надання соціальних послуг є одним із ключових напрямів системи соціального захисту, поряд із виплатою грошової соціальної допомоги. Спектр цих послуг досить широкий: від послуг догляду вдома та різноманітної допомоги для подолання складних життєвих обставин до комплексних медико-соціальних послуг, що передбачають стаціонарне обслуговування у спеціалізованих установах. Одержувачі соціальних послуг перебувають у вразливому становищі через певні причини (сукупність причин), такі як вік, самотність, хвороба, соціальні проблеми, бідність тощо; таким чином, вони ще менш стійкі в різних кризах. Останніми роками видатки на соціальне забезпечення в Україні скорочуються, хоча прогнозується зростання соціальних виплат, не обумовлених внесками[43, с. 144].

У 2016 році Україна розпочала трансформаційну реформу охорони здоров'я, яка стала результатом визнання того, що державні витрати на охорону здоров'я є недостатніми, розподіл державних ресурсів неефективним і нерівномірним, а практика неофіційних платежів за медичну допомогу широко поширена. Центральним елементом реформи є запровадження пакету пільг, який чітко визначає медичні пільги, гарантовані всім урядом. Пакет надає пріоритет первинній медичній допомозі, але також включає екстрену, амбулаторну, стаціонарну та паліативну допомогу.

У відповідь на пандемію COVID-19 Україна запровадила низку заходів для пом'якшення негативних наслідків кризи. Додаткові витрати на охорону здоров'я склали 0,9% ВВП; додаткові витрати на немедичний сектор склали 2,5% ВВП. Заходи соціального захисту були важливою частиною інтегрованих заходів[9, с 26].

Соціальні виплати є основним джерелом доходу для багатьох українців, особливо пенсіонерів, осіб, які потребують соціального догляду, сімей з дітьми. Український уряд докладає зусиль, щоб продовжити виплату пенсій та інших соціальних виплат українцям, які були змушені залишити домівки, включаючи запровадження деяких нових пільг для внутрішньо переміщених осіб (ВПО) та підвищення на 40% всіх соціальних виплат.

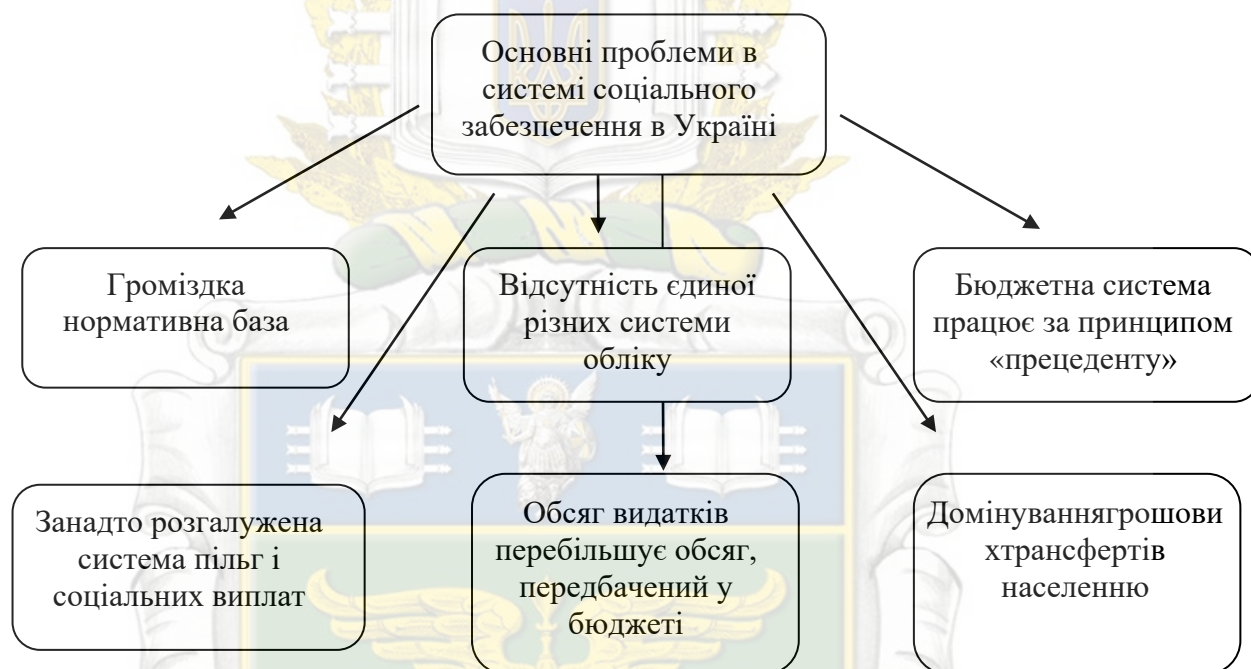

Рисунок 3.1 – Основні проблеми в системі соціального забезпечення в Україні [28]

Основними проблемами системи соціального забезпечення України є(рисунок 3.1):

- громіздка нормативна база. (Різноманітні пільги, соціальні виплати та соціальні послуги в Україні передбачені безпосередньо 58 законами та понад 120 нормативно-правовими актами.);

- занадто розгалужена система пільг і соціальних виплат, з якою бюджет не може впоратися (За оцінками різних експертів, загальна вартість пільг, задекларована в законі, – від 3.8 до 5.8 мільярдів доларів на рік, але реально

фінансується лише мала частина). В Україні нараховується понад 130 різних категорій отримувачів соціальних виплат, з яких лише 70 отримували виплати за соціальними ознаками, а 50 – за професійними[20]. Всі пільгові категорії громадян (у тому числі соціально незахищені верстви населення) мають право на понад 120 видів допомоги, пільги та понад 60 видів соціально-компенсаційних виплат;

- відсутність єдиної системи обліку різних категорій пільговиків, соціальних виплат і соціальних послуг, а також відсутність системи статистичного обліку недержавних надавачів соціальних послуг;

- фактичний обсяг видатків на соціальний захист та соціальне забезпечення перевищує обсяг, передбачений у бюджеті у 2.5-3 рази;

- бюджетна система працює за принципом «прецеденту», такі підходи фактично заважають плануванню соціальної політики та розподілу коштів на послуги. Кошти, що виділяються на соціальні послуги, зазвичай використовуються на утримання закладів соціального захисту населення, 90% бюджету яких витрачається на оплату комунальних послуг та заробітну плату працівникам;

- серед заходів із соціального забезпечення домінують грошові трансфери населенню (соціальні та компенсаційні виплати). В Україні система соціальних послуг використовується не як інструмент реінтеграції осіб, які опинилися у складних життєвих обставинах, а як інструмент боротьби з бідністю[14, с. 25].

Найбільші програми Міністерства соціальної політики України є пенсії, соціальні допомоги громадянам, що потрапили у складні життєві обставини, малозабезпечені родини, діти та сім'ї з неблагополучних сімей та особам з інвалідністю. На ці програми у держбюджеті на 2023 рік передбачено 442.3 млрд грн, а за 1 півріччя 2023 року фактично спрямовано 230.5 млрд грн або 52% від річного плану. На Рисунку 3.2 зображено структуру фактичних видатків на найбільші бюджетні програми соціального забезпечення у січні-червні 2023 року[21].

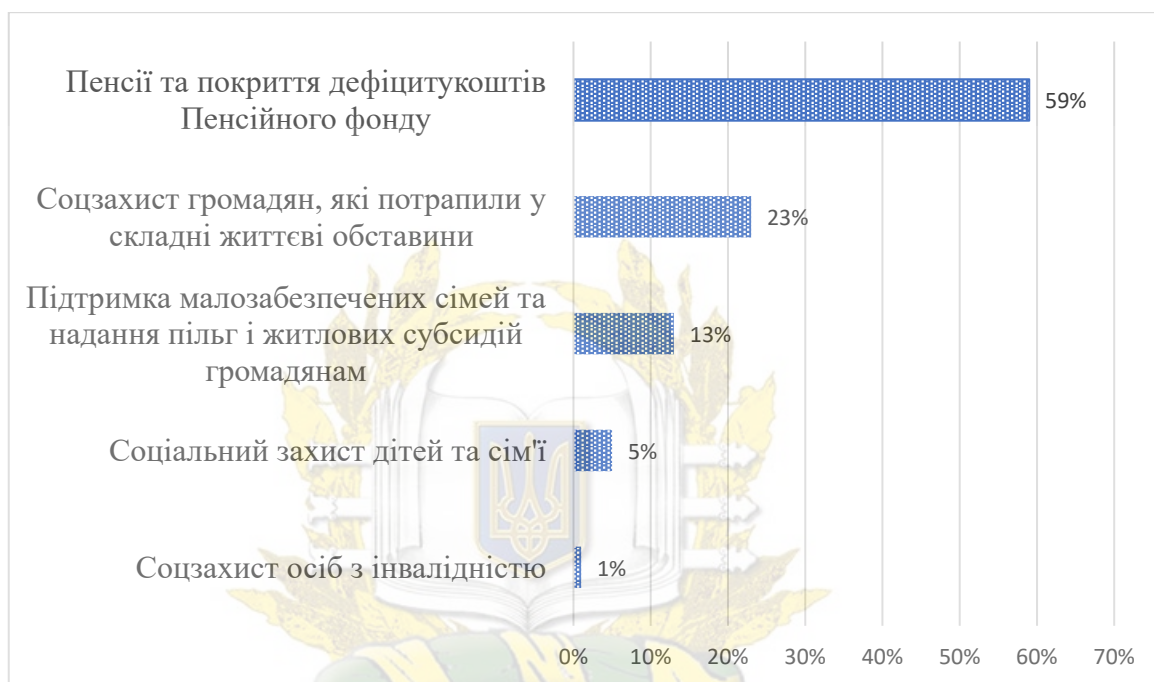

Рисунок 3.2 – Структура фактичних видатків на найбільші бюджетні програми соціального забезпечення у січні-червні 2023 року, %[15]

Витрати українського уряду на соціальний захист у 2019 році досягли 23 відсотків загального бюджету, причому більше половини видатків припадає на пенсії. Однак загальний брак прозорості, слабка адресність і низький рівень охоплення та якості підтримки підривають ефективність видатків на соціальний захист в Україні для зменшення бідності та нерівності. Мінімальна пенсія падає нижче прожиткового мінімуму, негативно впливаючи на більшу загальну частку жінок-пенсіонерів, і, за прогнозами, пенсії охоплюватимуть не більше 36 відсотків пенсіонерів до 2050 року[33].

Система соціального захисту в Україні потребує реформ, щоб усунути низький рівень охоплення та доступу для найбідніших і соціально-ізольованих верств населення, недостатню якість і гендерну чутливість до соціальних послуг і зростаючий дефіцит фінансування[38, с. 88–92].

Перерахуємо основні пункти які потрібно вжити для покращення соціального забезпечення в Україні:

- реформа повинна використовувати оновлені та комплексні дані для розробки підходу, заснованого на правах людини, на основі прийнятих міжнародних стандартів, методологій і передового досвіду;
- пенсійна реформа за віком має забезпечити максимальне охоплення, включно з мешканцями невідконтрольованих уряду територій, достатність виплат, надійність фінансування та супроводжуватися заходами для підвищення рівня участі на ринку праці та зменшення неформальної та незадекларованої праці;
- реформа має бути розроблена за принципом участі та створити прозорі, доступні та підзвітні системи соціального захисту в об'єднаних територіальних громадах за рахунок посилення місцевих бюджетів;
- COVID-19 серйозно посилив ці виклики, вражаючи, зокрема, найбільш уразливі верстви населення;
- людям, які постраждали від війни, втратили житло, роботу, можливість самостійно себе забезпечувати та інші соціальні можливості, для них потрібно модернізувати наявні методи соціального забезпечення, щоб покращити їх соціальний статус в суспільстві[5].

Отже, незважаючи на зміни критеріїв прийнятності та досягнення за останні роки, точність націлювання залишається проблемою в Україні. Існує багато проблем в структурі соціального забезпечення, які потребують уваги в майбутньому. Частина з них вирішується виходячи з наявної ситуації, деякі на основі досвіду країн світу, але у зв'язку з війною це відбувається доволі повільно та викликає багато проблем, що уповільнює розвиток соціальної сфери.

3.2 Напрями вдосконалення та досвід ЄС у сфері соціального забезпечення

Сучасний етап розвитку суспільства докорінно змінив уявлення про рушійні сили та співвідношення різних факторів розвитку, про роль і місце людини в цивілізаційному прогресі. Досвід економічно розвинутих країн

Європейського Союзу (ЄС) показує, що людський капітал, якість робочої сили та мотивація до ефективної праці є вирішальними. Нова концепція ХХІ століття орієнтована на розвиток людини і поступово витісняє попередню, рушійною силою якої було накопичення матеріальних благ. Саме людський і соціальний капітал нині забезпечує найвищі темпи економічного зростання, і саме ті країни, чия політика зосереджена насамперед на людському розвитку, досягають найвищого рівня добробуту для своєї нації[16].

Відповідно до стандартів Ради Європи та Європейського Союзу соціальне забезпечення класифікується як система, яка включає різні форми соціального захисту, а також допомога окремим категоріям населення. У системах соціального захисту переважної більшості країн ЄС соціальне страхування відіграє ключову роль і є їх найважливішим елементом.

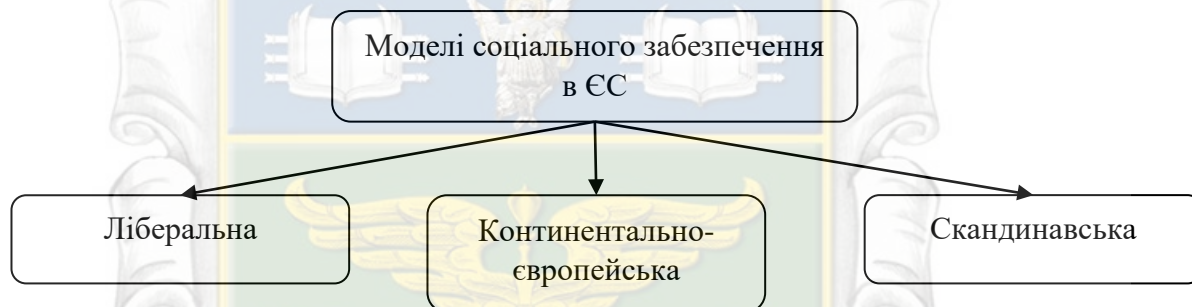

Рисунок 3.3 – Моделі соціального забезпечення в ЄС [17]

На рисунку 3.3 зображено типи дослідження соціального забезпечення, розглянемо далі їх більш детально. У зарубіжній соціальній практиці загальновизнаними стали три моделі соціальної держави і, відповідно, соціальної політики: ліберальна (або англосаксонська), континентально-європейська (консервативна) і скандинавська (або соціал-демократична).

1. Ліберальна модель соціальної політики базується на наявності в суспільній свідомості віри в регулятивні можливості ринку та розвиненої системи приватної благодійності. Її становлення відбувалося в умовах панування приватної власності, ринкових відносин і під впливом ліберальної трудової

моралі. Ця модель широко розроблена в Австралії, США, Канаді, Великобританії та Японії. Основними умовами функціонування ліберальної моделі були мінімальне втручання держави в ринкові відносини та обмежене застосування заходів державного регулювання [19, с. 32]. Державний сектор займає лише незначну частку у валовому внутрішньому продукті. Тому домінуючу роль у соціальній сфері відіграють не державні органи, а приватні благодійні організації, створені за різними ознаками – етнічними, релігійними чи іншими. Ця модель передбачає обов'язки уряду щодо соціального захисту лише найбільш незахищених верств населення. Інші громадяни повинні забезпечувати себе самі. Тобто в соціальних питаннях, зокрема щодо забезпечення їхнього добробуту, перевага надається не державі, а особистим зусиллям кожного окремого громадянина.

Крім того, одним із різновидів цієї моделі соціальної політики, яка вже давно застосовується і виправдана в розвинених країнах світу, є неоліберальна модель. Вона базується на основних принципах британської соціальної політики, розробленої і реалізованої під час правління британських консерваторів, включаючи прем'єр-міністра Маргарет Тетчер і її наступника лейбориста Тоні Блера. Суть соціальної політики Маргарет Тетчер полягала в максимальному переведенні її на комерційну основу зі значним скороченням державних витрат на соціальну сферу (охорона здоров'я, освіта, житло, соціальне забезпечення). З цією метою держава провела приватизацію та створення ринку соціальних послуг, залучивши до їх надання недержавні організації на договірних засадах[25]. Проте унітарність Великої Британії не дозволила державі повністю втратити свій вплив у соціальній сфері. Більше того, основні принципи публічної політики остаточно визначалися державою.

2. Континентально-європейська (консервативна) модель базується на об'єднанні зусиль для вирішення соціальних проблем, коли відповідальність індивідуального підприємця замінюється системою їх обов'язкової колективної відповідальності під контролем держави. Модель передбачає наявність корпоративної системи соціального захисту на підприємствах. Уряд використовує

соціальне партнерство як механізм узгодження інтересів найманих працівників і роботодавців, інструмент регулювання класової боротьби з метою підвищення рівня соціального захисту зайнятого населення[6, с. 171]. Ця модель є необхідною умовою для високого та добре організованого суспільства та є результатом політичної прихильності суспільства до добробуту. Корпоративний тип поєднує в собі різні ознаки: яскраво виражене розшарування як за доходами (особливо у Франції), так і за соціальним статусом. Позиція держави тут значно сильніша; бюджетні відрахування на соціальні заходи приблизно дорівнюють страховим внескам працівників і роботодавців; основні канали перерозподілу знаходяться або в руках держави, або під її контролем.

Відмінною рисою континентально-європейської моделі є «самоврядування» страхових компаній, якими спільно керують власники бізнесу та впливові профспілки, що представляють інтереси працівників. Розмір гарантованої допомоги по безробіттю залежить від стажу роботи, а строки - від тривалості сплати страхових внесків, їх розміру та віку працівника. У багатьох країнах період отримання допомоги по безробіттю подовжено для людей старше 50 років[32, с. 42].

3. Скандинавська (або соціал-демократична) модель. Провідна роль у соціальному захисті населення покладається на державу та забезпечує базову підтримку всіх громадян країни за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів, що утворюються за рахунок податків. На відміну від ліберальної моделі, де кожен піклується про власний добробут і безпеку, ця модель соціальної політики ґрунтується на концепції «солідарності», у якій соціальний захист розглядається як справа суспільства в цілому, а не окремих осіб. Тому її часто називають солідарністю. Ця модель знайшла практичне застосування в країнах північної Європи - Швеції, Норвегії, Фінляндії, Данії, а також в Нідерландах і Швейцарії. Соціал-демократична модель ґрунтується на таких принципах соціального захисту: усі люди мають однакову цінність, незалежно від віку та продуктивності праці, суспільство не може відмовитися від «слабких» елементів і має створювати для них умови та надавати можливості для задоволення їхніх

потреб; соціальні послуги надаються на волонтерських засадах [3, с. 150]. У разі відсутності добровільності держава може застосовувати примусові методи; соціальний захист має бути безперервним, комплексним і охоплювати всі сфери життя людини; соціальний захист має бути гнучким, доступним і здатним вирівняти соціальні умови для всіх груп населення. Такий підхід допомагає подолати розрив у соціальних можливостях як «слабких» груп, так і суспільства в цілому. Зокрема, кожен повинен мати рівні можливості отримати освіту, кваліфікацію та оплачувану роботу, тобто стати нормальним самодостатнім членом суспільства.

Пріоритетними завданнями державної соціальної політики вважаються загальна зайнятість і вирівнювання доходів населення та пом'якшення розшарування суспільства за рівнем доходів. Основою фінансування соціальної сфери є розвинений державний сектор економіки, який посилюється високим рівнем оподаткування. Частка державних витрат у ВВП становить 66 відсотків у Швеції, 61 відсоток у Данії та 56 відсотків у Фінляндії. Основна частина цих витрат йде на задоволення соціальних потреб населення. Значну частину складають також трансфертні платежі, за рахунок яких відбувається перерозподіл національного продукту на користь найбільш вразливих верств населення [24, с. 74]. Основною ознакою цієї моделі є універсалізація соціального захисту як гарантованого права всіх громадян, що забезпечується державою. Модель має високу роль держави в соціалізації доходів і національних механізмів соціального управління. Держава забезпечує високу якість і загальний доступ до соціальних послуг (зокрема, безкоштовної медицини, освіти тощо). Скандинавський тип соціальної держави характеризується універсалізмом і перерозподілом доходів через прогресивну систему оподаткування. Боротьба з бідністю поєднується з підтриманням високого рівня життя для всіх громадян.

Німецький варіант соціального захисту, який називають соціальною ринковою економікою, представляє особливий інтерес, оскільки він поєднує високу економічну ефективність із розвинутою системою соціального захисту, заснованою на певних принципах. Основними з них є забезпечення економічної

свободи, яка служить стимулом для високої продуктивності праці. Сам принцип складається з таких елементів:

- свобода споживання, згідно з якою споживачі можуть обирати будь-які товари чи послуги на свій розсуд;
- свобода виробництва і торгівлі (підприємства можуть виробляти ті товари і послуги, які потрібні споживачам);
- свобода вибору місця роботи, володіння та розпорядження приватною власністю[40, с. 80].

Для шведської моделі характерні: регулювання трудових відносин на національному рівні (встановлення тарифних ставок, колективних договорів); проведення соціальної політики, яка передбачає найменшу диференціацію населення за рівнем доходів; орієнтація політики зайнятості на мінімізацію безробіття, насамперед за рахунок перепідготовки працівників; розвиток індустріальної демократії тощо. Діяльність у кожному з цих напрямків дала досить вражаючі результати. Реалізуючи основну ідею шведської моделі національної солідарності, уряд не лише забезпечує рівний захист інтересів усіх членів суспільства, а й прагне забезпечити добробут окремих груп. Активна перерозподільча політика в скандинавських країнах дозволила вирішити проблему бідності, але не змогла повністю вирішити проблеми соціально незахищених верств населення (інвалідів, дітей, людей похилого віку, безробітних)[18].

Аналізуючи українську модель соціального захисту, можна зазначити, що за принципом побудови вона найбільше відповідає моделі континентальної Європи. Система соціального захисту в Україні включає: систему соціального страхування працівників, яка здійснюється за рахунок цільових страхових фондів та асигнувань з бюджетів різних рівнів (надання субсидій та різноманітних пільг за відповідними програмами)[10, с. 64]. Законодавством України передбачено такі основні види соціального захисту:

- у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та похованням;
- медичні - у разі хвороби;

- від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань, які спричинили втрату працездатності;
- на випадок безробіття та інші види страхування, передбачені законами України.

У системі соціального захисту України негативними прикладами можна вважати:

- значна тінізація ринку праці (близько 40%);
- постійні кризи в економіці, а також низька заробітна плата (порівняно з ЄС частка капіталу у виробництві вища, а праці – менша);
- старіння населення після окупації частини території кількість платників внесків зрівнялася з кількістю одержувачів пенсій і, за прогнозами, погіршить цю тенденцію;
- посилення трудової міграції найбільш продуктивної робочої сили за кордон;
- пенсійний фонд, який вимушено покривається з державного бюджету;
- відсутність реального соціального діалогу в управлінні фондами соціального страхування;
- повільний темп і непослідовність реформ у всій соціально-економічній системі [49, с. 61].

У країнах ЄС населення має кращі фінансові можливості, що відображається у структурі витрат. Якщо в Україні на харчування припадає 54,3% сукупних споживчих витрат, то в середньому в країнах ЄС – лише 12,3%. Рівень витрат на харчування, навіть в країнах Європи з максимальним значенням цього показника, істотно нижчий – на 34,8%. Варто відмітити, що у споживчих витратах країн ЄС найменше на харчування витрачали домогосподарства Люксембургу, Австрії та Ірландії – менше ніж 10,0%, а найбільше – Литви, Естонії, Болгарії (близько 20,0%)[39, с. 154]. Відносно порівняльних можливостей європейців та українців щодо витрат на відпочинок і культуру характерні аналогічні тенденції. Якщо в Україні частка витрат за цим джерелом становила лише 1,5%, то в

середньому в країнах ЄС – 8,5%, а в країнах-лідерах за цим показником – понад 10,0% (Фінляндія – 11,0%, Данія – 10,9%, Мальта – 10,8%, Словаччина – 10,6%).

Напрями удосконалення соціального забезпечення в Україні:

1. Подолання бідності. Завдання подолання бідності полягає в підвищенні ефективності управління суспільними процесами та зосередженні зусиль на викоріненні бідності, зменшенні ризиків успадкованої бідності, задоволенні основних потреб людини та створенні умов для впевненості у завтрашньому дні.

2. Надання гарантій працевлаштування. Покращення державної політики зайнятості, що передбачатиме реалізацію заходів, спрямованих на детінізацію зайнятості, підвищення ефективності ринку праці, забезпечення гарантій зайнятості в процесі приватизації та реструктуризації підприємств, підтримку підприємництва та самозайнятості, захист інтересів трудових мігрантів.

3. Загальнообов'язкове державне соціальне страхування. Розвиток системи загальнообов'язкового державного соціального страхування полягає у підвищенні ефективності використання фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування, створенні сучасної ефективної системи адміністрування страхових внесків відповідно до європейських стандартів.

4. Пенсійне забезпечення. Внесення змін до пенсійного законодавства, якими передбачено підвищення доходів пенсіонерів до прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність.

Отже, європейський досвід свідчить, що ефективним є лише комплексний підхід до вирішення окреслених проблем шляхом вирівнювання критичних деформацій соціальної безпеки. Наближення українських стандартів соціальної безпеки до країн ЄС в процесі євроінтеграції, просторово-структурна зв'язаність та вирівнюваність елементів системи соціальної безпеки є необхідною умовою модернізації та формування в Україні більш надійної системи соціальної захищеності особи за європейськими підходами.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

Українська система соціального захисту включає широкий спектр соціальної допомоги, страхування, пільг, субсидій та пільг, що охоплює приблизно 19-22 мільйони людей в країні. Система соціального забезпечення та пенсійного забезпечення України зазнала значних змін і реформ, завдяки чому якість надання послуг населенню збільшується та не зважаючи на проблеми які виникли у зв'язку з війною весь перелік необхідних людям потреб надається та якісно покращується. Але не зважаючи на це в Україні у сфері соціального забезпечення залишається багато проблем які необхідно вирішувати в майбутньому. Отже, для покращення соціального забезпечення в Україні потрібно вжити наступних заходів:

- Україна має запровадити механізм адекватного коригування прожиткового мінімуму та відновлення рівня соціальних виплат;
- під час реструктуризації фондів соціального страхування Уряд має забезпечити, щоб соціальні партнери продовжували відігравати ключову роль в управлінні та процесі прийняття рішень у фондах соціального страхування та підтримували автономію фондів;
- країна повинна провести належну оцінку фінансового впливу та соціальних наслідків запропонованих реформ у структурі фінансування та правах на виплати, консультуючись із соціальними партнерами;
- перш ніж розглядати питання про запровадження обов'язкового накопичувального рівня пенсійного забезпечення, уряд і соціальні партнери мають вивчити досвід невдач подібних реформ у країнах Центральної та Східної Європи та Латинської Америки;
- оскільки уряд України прагне розширити роль адресної соціальної допомоги для малозабезпечених сімей, він має ретельно проаналізувати плюси та мінуси такого напрямку політики. З одного боку, така цільова спрямованість могла б забезпечити більш ефективний розподіл ресурсів за жорстких ресурсних

обмежень. З іншого боку, це може бути неефективним для вирішення основних проблем бідності. Цільові системи зазвичай виключають багато низькооплачуваних працюючих сімей, таким чином не в змозі вирвати їх із бідності, передбачають надзвичайно високі адміністративні витрати на виявлення бідних і підривають стимули до праці;

- слід зазначити, що скорочення субсидій на енергоносії призвело до того, що уряд профінансував несподівано велику суму субсидій на житло, щоб компенсувати зростання цін на енергію для домогосподарств з низькими доходами. Такий спеціальний підхід не тільки підриває очікувану економію, але й створює більш негативні наслідки, просто перекладаючи тягар на іншу сферу;

- зважаючи на війну також потрібно переформатувати, модернізувати органи та засоби надання соціальної допомоги та послуг для внутрішньо переселеного населення та в місцях де це обмежено і не менш необхідно.

Відділ добре виконує покладені на нього обов'язки та забезпечує ефективну роботу з надання соціальних послуг громадянам, що проживають на території Теплицької громади.

На основі кваліфікаційної роботи запропоновано виконати наступні заходи для покращення діяльності Відділу соціального захисту та соціального забезпечення населення Теплицької селищної ради:

1) Для більш ефективної діяльності та збільшення якості обслуговування людей, що проживають на території Теплицької громади, потрібно збільшити штат працівників, що дозволить покращити змогу опрацювати всі запити громадян та розширити можливості відділу.

2) Створити відділом свій окремий сайт або сторінку в соціальних мережах, де зможе більш ефективно висвітлювати та сповіщати громадян про свою роботу, що також допоможе підвищити інформативність та впізнаваність відділу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Баняс С.М., Хомко Л.В. Соціальне забезпечення молоді: окремі аспекти. Актуальні проблеми реформування законодавства про працю та у сфері соціального захисту: збірник тез доповідей учасників науково-практичного семінару. Львів: ЛьвДУВС, 2020. 219 с.
2. Баранник Л.Б. Соціальний захист громадян: навчальний посібник; вид. 2-е, доп. і перер. Дніпро: Університет митної справи та фінансів, 2017. 246 с.
3. Берназюк Я. Темпоральні межі судового захисту соціальних прав. Соціальні права та їх захист адміністративним судом: матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф. Київ. 2020. с.150. URL: <https://rm.coe.int/materials-socialrights-2020/1680a165f8>
4. Брич В. Я., Миколюк С. М., Соціальний захист сиріт в Україні: монографія. Тернопіль: ТНЕУ, 2019. 200 с.
5. Буряк І. В., Болотова О. О. Основні проблеми в реформуванні соціальної сфери України. Причорноморські економічні студії. Вип. 50. 2020. 179–183 с.
6. Бучик А. Соціальні права та їх захист адміністративним судом. Виклики сьогодення та шляхи їх подолання. Соціальні права та їх захист адміністративним судом: матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф. Київ. 2020. 171 с. URL: <https://rm.coe.int/materials-socialrights-2020/1680a165f8>
7. Васи́лига Н.Г. Зарубіжний досвід підтримки домогосподарств: державноуправлінський аспект. Держава та регіони. 2017. № 2 (58). 32 с.
8. Відділ соціального захисту та соціального забезпечення населення. URL: <https://teplyk-vin.gov.ua/news/1612118498/>
9. Вовчук В. Питання правової регламентації соціального захисту молоді в Україні. Правова система України в умовах європейської інтеграції: погляд студентської молоді: Збірник тез доповідей I Міжнародної студентської наукової конференції. Тернопіль. 2017. 26 с.

10. Гудзь А.О. Класифікація форм та видів благодійної діяльності в Україні. Південноукраїнський правничий часопис. 2019. № 1. 64 с.
11. Гудзь А.О. Недержавне соціальне забезпечення як окрема форма соціального захисту населення в Україні. Visegrad Journal on Human Rights. 2021. № 3. 78 с.
12. Гузенко О., Хайлова Т. Право соціального забезпечення: рольовий сегмент та принципи Соціальні права та їх захист адміністративним судом: матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф. Київ, 2020. 21–24 с. URL: <https://rm.coe.int/materials-socialrights-2020/1680a165f8>
13. Давидюк О. Актуальні проблеми професійної діяльності соціальних працівників: соціологічний підхід. Україна: аспекти праці. 2020. № 1. 38 с.
14. Даніліна М. Конституція України та соціальний захист населення. Соціальні права та їх захист адміністративним судом: матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф. Київ, 2020. 25 с. URL: <https://rm.coe.int/materials-socialrights-2020/1680a165f8>
15. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
16. Доповідь про соціальний захист у світі за 2017–2019 рр.: МОП. 2017. Забезпечення всезагального соціального захисту для досягнення цілей сталого розвитку. URL: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---dcomm/---publ/documents/publication/wcms_604882.pdf
17. Доповідь про соціальний захист у світі у 2020–22 роках: Соціальний захист на роздоріжжі – на шляху до кращого майбутнього. URL: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/@dgreports/@dcomm/@publ/documents/publication/wcms_817572.pdf
18. Дубич К. В. Практика соціального забезпечення конкретних категорій населення: навч. посіб. Т.2. Львів. 2021. 429 с.
19. Дутчак А. В. Соціальне забезпечення громадян: сучасний стан та перспективи розвитку. Молодий вчений. 2017. № 5 (45). 568–571 с.
20. Звіт про виконання показників бюджету Фонду соціального страхування України за 2015–2019 рр. URL : <http://www.fssu.gov.ua/fse/control/main/uk/publish/category/919872>

21. Звітність про виконання Державного бюджету України за 2015 – 2019 рр. URL : [https:// www.treasury.gov.ua/ua/file-storage/vikonannyaderzhavnogo-byudzhetu](https://www.treasury.gov.ua/ua/file-storage/vikonannyaderzhavnogo-byudzhetu)
22. Кириленко О. П., Огінська А. Ю. Фінансування соціального захисту в Україні: тенденції та перспективи. Інноваційна екон., 2018. № 1–2 (73). 175 с.
23. Клименко А.Л. Соціальний захист і соціальне забезпечення в умовах євроінтеграції України: окремі аспекти. Теорія і практика правознавства. 2017. Вип. 2(12).1–10 с.
24. Крижна В. Соціальні права громадян: соціальний захист та соціальне забезпечення. Соціальні права та їх захист адміністративним судом: матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф. Київ. 2020. 74 с. URL: <https://rm.coe.int/materials-socialrights-2020/1680a165f8>
25. Кукшинова О. О., Чербаджи Н. І. Соціальних захист моряків як об'єкт правового регулювання. Вісник Запорізького національного університету. № 2. 2017. URL: <http://www.law.journalsofznu.zp.ua/archive/visnik-2-2017/10.pdf>
26. Ліпич Л. Г., Хілуха О. А., Кушнір М. А. Чинники впливу на формування системи оплати праці. Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. 2017. № 2.44 с.
27. Мадей А.С. Окремі питання соціального захисту молоді в Україні. Пріоритетні напрями модернізації системи права. Матеріали II науково-практичної конференції: Видавництво «Молодий вчений», 2020. 73 с.
28. Медвідь А.О. Поняття права на соціальне забезпечення. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. 2017. № 21. 92–94 с.
29. Насібова О. В. Теоретичні аспекти фінансового забезпечення соціального захисту населення. Економіка та держава, 2019. № 8. 35–40 с.
30. Осіпова Л., Грицик Н. Фінансування соціального забезпечення в умовах децентралізації. Приазовський економічний вісник, 2019. Вип. 3 (13).10–15 с.

31. Підлипна Р. П. Загострення соціальних проблем в Україні у світлі карантинних обмежень. Вісник ЛТЕУ.2020. № 59.19 с. – URL:<https://jeou.donnu.edu.ua/article/view/11125>
32. Поворознюк І.М. Зарубіжний досвід використання соціальних виплат найманих працівників. Економічні горизонти. 2017. № 1 (2). 42 с.
33. Полінкевич О. М. Процесне управління підприємствами на засадах корпоративної соціальної відповідальності бізнесу. Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. 2017. № 3.56–62 с.
34. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування: Закон України від 23.09.1999 № 1105-XIV.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1105-14#Text>
35. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо впровадження інтегрованої системи соціального захисту. Наказ Міністерства соціальної політики № 282 від 25.02.2019 р. URL :<https://www.msp.gov.ua/files/deinst/metod/282.pdf>
36. Про соціальні послуги. Закон України від 17.01.2019 р. № 2671-VIII. URL :<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19#Text>
37. Раневич О. Про використання термінів «соціальний захист» і «соціальне забезпечення» в нормативно-правових актах України. Підприємництво, господарство і право. 2017. № 9. 88 с.
38. Риндзак О. Т. Оцінювання соціальної вразливості: теоретикометодологічні аспекти. Економіка України. 2022. № 6. 54–65 с.
39. Савченко В. Ф., Маклюк О. В.Інноваційні підходи до розвитку соціальної сфери України. Економічний форум.2021. № 1(2).154 с. – URL:<https://doi.org/10.36910/6775-2308-8559-2021-2-20>
40. Слюсаренко К.В., Садовенко М.М. Соціальна політика ЄС: сучасні виклики і перспективи. Економічний аналіз: зб. наук. праць.Тернопіль: Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету «Економічна думка», 2017. Том 27. № 1.80 с.

41. Смирнова І.І., Лихошва О.Ю., Рак Н.В., Горієва Л. Соціальний захист населення на сучасному етапі: стан і проблеми в Україні. 2020. № 3(61). URL: <http://evd.luguniv.edu.ua/index.php/evd/article/view/190>
42. Співак Я.О. Соціальний захист населення: міждисциплінарний аспект. 2018 рік. № 2(7). 68–79 с.
43. Співак Я., Співак Л., Івкова О. Реалізація державної політики із соціального захисту прав молоді України: реалії та перспективи. Гуманізація навч.-вихов. процесу: зб. наук. пр. Донбас. держ. пед. ун-т. Харків, 2020. № 1(99). 144 с.
44. Статистичний збірник «Соціальний захист населення України у 2020 році». URL: http://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2021/zb/07/zb_szn_2020.pdf
45. Степанова О. В. Фінансування соціального захисту в умовах децентралізації: зарубіжний досвід та національні реалії. Інвестиції: практика та досвід. 2016. № 22. 73–79 с.
46. Тимофєєва М.І. Сутність соціального захисту населення. Вісник Східноукраїнського національного університету ім. Володимира Даля. 2017. № 6(230). 169 с.
47. Утвенко В.В. Система соціального забезпечення та соціальної підтримки: навчальний посібник. Київ. 2018. 248 с.
48. Чорна М. Сутність права громадян на соціальний захист. Підприємництво, господарство і право. 2019. № 4. 151–156 с.
49. Шум Ю.М. Особливості соціального захисту молоді в Україні. Актуальні питання публічного та приватного права в контексті системних реформ. Матеріали науково-практичної конференції: Видавництво «Молодий вчений», 2021. 61 с.
50. Юрійчук І. Належне врядування та надання адміністративних послуг у сфері соціального захисту. Соціальні права та їх захист адміністративним судом: матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф. Київ. 2020. 123 с. URL: <https://rm.coe.int/materials-socialrights-2020/1680a165f8>